Gamurç köprü

2019

Yeni Yayınlar / Kayıp Kentten Manevi Vatana

Kültür / Uluslararası Konferans

Etkinlikler / Beşiktaşlıyan Ödülü Sırpuhi Düsap Zahrad

İmtiyaz Sahibi ve Sorumlu Müdür | Rehan Nazan Sarıbay

Yayın Kurulu | Ayda Baloğlu
Karekin Barsamyan
Tatyana Çubukeryan Çeliktop
Marta Joslin Çerme Dinçkayıkçı
Mari Jaklin Koçyan
Mikael Uçar
Manuşak Kemalyan Uygunoğlu
Vartan Kirakos

Ermenice'ye Çeviri | Ani Baronyan
Vera Çıkınoğlu
Hripsime Meydan
Armine Yazdanoğlu

Grafik Tasarım | Çiğdem Gabriella Bakırcı

İletişim Sorumlusu | Talin Ergüneş Gazer

gamurç

Türkiye Ermeni Katolik Cemaat ve Etkinlikler Bülteni

2019 | Aralık December Դեկտեմբեր

İçindekiler

Նախաբան	01-02	Önsöz
Միջազգային գիտաժողով մը՝ բացման խօսք	03-07	Uluslararası bir konferans: Açılış Konuşması
Օսմանեան Կայսրութիւնը և Հայերը Համերկրային Շրջագիծի մէջ	08-12	"Küresel Bağlamda Osmanlı İmparatorluğu ve Ermeniler"
Մեծ Վարպետին մեծ պատիւ՝ Արա Կիւլէր	13	Büyük Ustaya Büyük Onur: Ara Güler
Մեծ բանաստեղծ, գրագէտ և թատերագիր՝ Մկրտիչ Պեշիկթաշլեան	14-15	Büyük şair, edebiyatçı ve oyunyazarı: Mıgırdiç Beşiktaşlıyan
Նարեկացիի յուշարձանը Վատիկանի պարտէզներու մէջ	16-17	Vatikan Bahçelerinde Naregatsi Heykeli
Սրբուհի Տիւսապի յիշատակին	18-20	Sırpuhi Düsap'ı Anarken
Մասնագէտի խօսք՝ կինը և ընտանիքը	21	Bir uzman görüş: Kadın ve Aile
Հերձատած Ոստանէն Դէպի Հոգևոր Հայրենիք	22-23	Kayıp Kentten Manevi Vatana
Մեր օրերուն ինքնութեան հարցը	24-25	Günümüzde Kimlik Meselesi
Պոմոնթի Մխիթարեան վարժարանի մէջ՝ Մխիթար Աբբայի արձանը	26	Bomonti Mıhitaryanın bahçesinde Appahayr büstü
Թարապիայի Ս. Անտոն եկեղեցին	27	Tarabya Surp Andon Kilisesi Tarihçesi
Թանգարանի բացումը Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանի մէջ	28-29	Değerlerimizin korunduğu mekan: Müze
Բանաստեղծ Զահրատի նուիրուած երեկոյ	30-33	Çağdaş Ermeni Şiirinin Ustası: Zahrad (Zareh Yaldızcıyan)

"Bu dergi; basın ahlak yasasına uymayı taahhüt eder"

Atıf Yılmaz Cad. No:17 34435 Beyoğlu - İSTANBUL / TÜRKİYE
Tel.: +90 212 244 12 58 e-mail: ekpsekreter@gmail.com

"GAMURÇ" / "KÖPRÜ"

HAREKET NOKTASI MI, YENİDEN BİR BAŞLANGIÇ MI?

Osmanlı İmparatorluğunun Başkenti Konstantaniyye'de Ermeni Katolik cemaatinin, kadim hukuki deyimiyle "millet"inin, tarihi, Avrupa ile Asya'yı birbirine bağlayan bu fevkalâde, emsalsiz başkentteki bin yılları aşan genel Ermeni varlığına kıyasla çok daha yenidir.

Cemaatimizin, İmparatorluk tarafından resmen tanınmış bir birim olarak ancak iki yüz yıllık bir geçmişi vardır. Ne var ki, bu genç yaşa ve nüfusunun nisbi azlığına rağmen cemaatimiz, yalnız Ermeni kimliğinin sınırları dâhilinde değil, aynı zamanda kendisini çevreleyen diğer toplumsal, ekonomik, kültürel gerçekliklerle de çok yoğun, çok verimli ve etkili bir karşılıklı iletişim halinde varlığını sürdürmüş ve ispat etmiştir.

Burada yalnız iyi bilinen birkaç olgu ve simaya değinmekle yetinelim. Yalnız Ermeni Tiyatrosunun değil, aynı zamanda Osmanlı'da Türk dilinde tiyatronun da oluşum ve gelişim evrelerinde bu cemaatin rolü çok önemli olmuştur. Büyük romantik ozan ve yazar, fikir adamı, sosyal etkinliklerde bulunmuş Mıgırdiç Beşiktaşlıyan ile, onun fikir ve mücadele arkadaşları Sırapyon Hekimyan ve Sırapyon Tığlıyan gibi kişilerin aydın, ilerici, yenilikçi, fakat nihayetinde köklerini Ermeni geleneğinde bulan hamleleri, tiyatronun bu çok parlak döneminin ortaya çıkmasında büyük etki sahibi olmuştur.

Tiyatronun yanısıra, Türkçe yazılmış ilk romanın da, Ermeni harfleriyle yine cemaatimiz mensubu olan Vartan Paşa tarafından kaleme alınmış olduğunu da burada hatırlayalım.

Merkezi ve beyni İmparatorluğun yüzyıllar boyu başkenti olmuş günümüzün İstanbul'unda bulunan bu küçük cemaat, son derece geniş fikri ufuklarını Osmanlı İmparatorluğuna yaymakla yetinmemiş, Rus İmparatorluğu'ndaki Ermenileri de bir düzeyde tesiri altına almıştır: Ta Kırım'a, Kafkaslar'a, ta kuzeydeki ırak başkent Moskova'ya kadar.

Kim bilmez Bedros Atamyan adını? Çağının en büyük Shakespeare aktörleri arasında sayılan, Tiflis'ten Moskova'ya kadar tüm sahneleri fetheden bu tiyatro dehasının fani bedeni, bugün Şişli Ermeni Katolik kabristanında ebedi uykusunu uyumakta.

Şurası da bilinen bir gerçek ki, kısaca ana hatlarını takdim etmek istediğimiz bu koca tablonun menşei, bütün bir yüzyıl boyu Venedik'ten ışıldayan yeniden doğuş ve aydınlanma hareketindedir. Beşiktaşlıyan başta olmak üzere, 19. yüzyılda tüm Ermeniliğe yayılan Uyanış (Zartonk) hareketinin en önde gelen isimleri, eğitim ve öğrenimlerini Venedik'te tamamlamışlardır.

Sözünü ettiğimiz kültürel ve toplumsal hareketler, Venedik'ten Hindistan, Madras ve Kalküta'ya kadar, yalnız Ermenileri birbirine bağlamakla kalmamış; tüm kültür meraklıları ve aydınlık taraftarları arasında da kolayca kopmayacak manevi bağlar yaratmıştır.

İşte, bugün, kültürsever topluluğa yeni bir "Köprü"yü takdim etmekteyiz. Mütevazı şartları ve imkânlarıyla, geçmişte yeşermiş, fakat günümüzde de son derece güncel telkinleri ve ilhamlarıyla, içinde bulunduğumuz hallere ve yakın geleceğimize ışık tutacak bir mirasa bizi götürmesini umacağımız bir köprü.

Okurlarımızın tavsiyelerine, öneri ve gözlemlerine her zaman açık kalacağız. Bunları büyük dikkatle izleyeceğimiz noktasında herkesi temin etmek isteriz.

Allah'ın inayetiyle ve dostlar ile yakınların yardımıyla, "köprü" açmaya yönelik düşlerimizin kısır kalmayacağını, aksine dinamik, teşvik edici, sürekli yeni zirveleri hedefleyen bir güç olacağı umudundayız.

"Köprü"nün bu ilk sayısını yayına verirken, dileğimiz budur; budur umudumuz, temennimiz, duamız.

† Levon Başepiskopos Zekiyan
İstanbul ve Türkiye Ermeni Katolikleri
Ruhani Reisi

ԿԱՄՈՒՐՋ ՄԵԿՆԱՐԿ ԹԷ ՎԵՐՍԿՍՈՒՄ

Օսմանեան Կայսրութեան մայրաքաղաք Կոստանդնուպոլսոյ մէջ Հայ Կաթողիկէ համայնքին կամ, բնիկ իրաւական բառով, միլլեթին, գոյութիւնը շատ հին չէ, առ հասարակ Հայութեան ներկայութեան բաղդատմամբ, Եւրոպան ու Ասիան իրարու կապող այս եզական, չքնաղ, անկրկնելի ոստանին մէջ:

Շուրջ երկու դարերու պատմութիւն մը ունի մեր համայնքը, իբրեւ Կայսրութեան կողմէ պաշտօնապէս ճանաչուած ինքնութիւն, որ սակայն, ի հեճուկս, իր համեմատաբար երիտասարդ տարիքին եւ մարդաթիւի համեմատական սակաւութեան, ունի պատկառելի պատմութիւն մը, ո՛չ միայն ներհայկական տարածքով, այլ եւ ընկերային, տնտեսական ու մանաւանդ մշակութային այլատարր շրջապատին հետ շփումներու, փոխառնչութիւններու բացառապէս ճոխ ու ներազդու համադրոյթով մը: Բա՛ւ է այստեղ յիշել, որ ո՛չ միայն արդի Հայ թատրոնը, այլ եւ առ հասարակ թրքերէն լեզուով թատրոնին ծագումը պէտք է փնտռել այս համայնքի գոգին մէջ, յատկապէս Մկրտիչ Պէշիկթաշլեանի եւ իր գաղափարակից ընկերներուն՝ Հէքիմեան եւ Թղլեան Սրապիոններու եւ նմաններուն վարած լուսամիտ, յառաջադէմ, ուժգնօրէն նորարար, բայց և այնպէս՝ հայ աւանդութեան ընդերքին մէջ խորապէս արմատացած գործունէութեամբ: Յիշենք նաեւ որ թրքերէն առաջին վէպը, բառին արդիական առումով, գրուած է հայատառ Վարդան Փաշայի կողմէ, որուն յաջորդած են ուրիշ նշանակալից գրական արտադրութիւններ:

Մայրաքաղաք Պոլսոյ մէջ իր կորիզը ունեցող այս փոքր համայնքը չգոհացաւ սակայն իր ընդարձակ մտահորիզոնին մէջ ընդգրկելով ողջ Օսմանեան Կայսրութիւնը, այլ իր ազդեցութիւնը ծաւալեց նաեւ Ռուսական Կայսրութեան սահմաններուն մէջ, մինչեւ Ղրիմ, մինչեւ Կովկաս, մինչեւ նոյնիսկ հեռաւոր հիւսային մայրաքաղաք Մոսկուան: Ո՞վ չի գիտեր Պետրոս Ադամեանի անունը, որու մահկանացու աճիւնները կը հանգչին այսօր Շիշլիի Հայ Կաթողիկէ գերեզմանատան մէջ, որու դերասանական տաղանդը, նկատուած իբրեւ բոլոր ժամանակներու շեյքսպիրեան մեծագոյն մեկնաբաններու կարգին, գրաւած, առինքնած ոգեւորած էր բեմասէր հասարակութիւնները Թիֆլիսէն մինչեւ Մոսկուա: Այս բոլորը անշուշտ արդիւնք էր Վենետիկէն ճառագայթող վերածնունդի եւ լուսաւորութեան մեծ շարժումին, որու աշակերտներն էին, Պէշիկթաշլեանէն սկսեալ Զարթօնքի սերունդի մտաւորականութեան մեծ մասը:

Հսկայ կամուրջ մըն էր արդէն այդ շարժումը, որ կը զօդէր հայութիւնը եւ ոչ միայն հայութիւնը, այլ մշակոյթի սիրահարները առ հասարակ Վենետիկէն մինչեւ հեռաւոր Հնդկաստանի, Մադրասի ու Կալկաթայի արեւաշող ափերը:

Այսօր, ահա, նոր, «Կամուրջ» մը կը ներկայացնենք մշակութասէր հանրութեան: «Կամուրջ» մը, որ իր համեստ պայմաններով ու միջոցներով, կը նկրտի վերակոչել ժառանգութիւն մը, թէպէտեւ անցեալի մէջ ծլարձակած, բայց յոյժ հրահանգիչ եւ այժմեական թելադրանքներով, ներշնչումներով ակաղձուն մեր ներկային եւ անմիջական ապագային համար:

Բաց կը մնանք ընթերցողներու թելադրանքներուն, նկատողութիւններուն, դիտողութիւններուն, վստահացնելով՝ որ բոլորը նկատի կ'առնուին պատշաճ ուշադրութեամբ:

Վստահ ենք որ, Աստուծոյ օգնութեամբ եւ բարեկամներու ու գործակիցներու աջակցութեամբ «Կամուրջ» յօրինելու մեր տեսիլը պիտի չմնայ ամուլ բաղձանք, այլ պիտի ըլլայ բոլորիս համար ներզօր, խրախուսիչ, դէպի նոր բարձունքներ ձգտող վերելքի պատուանդան մը: Ա՛յս է մեր իղձը, ա՛յս է նաեւ մեր յոյսն ու մաղթանքը, մեր աղօթքը, մինչ մամուլին կը յանձնենք «Կամուրջ»ի այս առաջին համարը:

† Տ. Լեւոն Արք. Զէքիեան
Վիճակաւոր Կաթողիկէ Հայոց
Իսթանպոլի եւ Թուրքիոյ

KÜRESEL BAĞLAMDA OSMANLI İMPARATORLUĞU VE ERMENİLER: KÜLTÜR VE EKONOMİ

Toplantının Açılış Konuşması

Muhterem, değerli hocalarımız, aziz dostlarım, bugün burada sizleri selamlama fırsatı bulduğum, İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin konuksever çatısı altında gerçekleşen bu bilimsel toplantımıza hoş geldiniz diyebildiğim için mutluyum.

Türk boylarının, XI yüzyılın ikinci yarısından XIX yüzyılın sonlarına kadar sekiz yüzyılı aşkın Anadolu hakimiyeti boyunca devam eden Türk-Ermeni ilişkilerinin tarihi henüz yeterince araştırılmamıştır. Üstelik bugün, bu tarihe yüz yılı aşan bir mesafenin ardından bakıyoruz. Özellikle şuna inanmışımdır ki, bu tarihin daha geniş ve daha derin bilgi ve bilincine ulaşmak, yalnız günümüzde nispeten karanlıkta kalmış Türk-Ermeni ilişkilerinin aydınlanmasına, daha iyiye doğru ilerlemesine katkıda bulunmakla kalmayacak; ayrıca genel olarak günümüzün insanlığını ve uluslararası ilişkileri ilgilendiren bir çok soruna da ışık tutabilecektir. Batı aleminin ve XX yüzyıldaki modernleşme sürecinden dolayı hemen bütün yer küremizin hukukî ve yasal düzeninin temellerini atmış olan antik Roma bilgeliği, "Tarih hayatın mürşidi", yani öğreticisi, eğiticisidir diye buyurmuştur: *Historia magistra vitae*. Gerek Türk, gerek Ermeni olsun, genç nesiller için, XIX yüzyıldan XX yüzyıla geçiş dönemi ve bu dönemin yarattığı travmalar dışında, tarih boyunca Türk-Ermeni ilişkileri, hemen hemen bir büyük meçhul olarak kalmıştır. Muhakkak, Türk-Ermeni ilişkileri bağlamında bu son yıllarda, henüz titrek adımlarla da olsa, kendini hissettirmeye başlayan yeni bir bilinçlenmenin sonucu olmalı ki, konu ile ilgili bir kaç önemli bilimsel toplantı düzenlendi.

Bunlar arasında konuya genel bakışları açısından, izninizle, önce şu ikisini burada özellikle hatırlamak isterim: İlki, "Tarihin içinde, tarihin ötesinde. Ermeniler ve Türkler: Bin Yıllık İlişkiler" (In History and Beyond History. Armenians and Turks: a Thousand Years of Relations), başlığı altında 2004 Kasım'ında Venedik'te gerçekleşti. Bugün toplantımıza katılanlardan, Paris'ten sayın Raymond Kévorkian ve İstanbul'dan sayın Halil Berktay bu konferansta bulunmuşlar ve bildiri sunmuşlardı. İkincisi, Hrant Dink Vakfı'nın ve İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin girişimiyle "Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de Kültürel Etkileşimler" (Cultural Interactions in the Ottoman Empire and Turkey) başlığı altında 2010 yılında İstanbul'da organize edildi. Sayın Cengiz Aktar'ın davetiyle, "Osmanlı'nın kendine özgü çoğulculuğu ve tarihin akışı içinde Türk-Ermeni ilişkilerine bir toplu bakış denemesi" başlığı altında toplantının açılış sunumunu yapmıştım. Bu iki büyük toplantının ortak paydası, XIX yüzyılın son ve XX yüzyılın ilk on yılı üzerine odaklanmış olmamalarıydı. Bu özelliğin altını çizmekten maksadım, tehcir ve soykırım konularına adanmış araştırma, inceleme ve tartışmalarda, çoğu zaman, Türk-Ermeni ilişkilerinin zikredilen dönemlerin ötesinde ve o dönemlere hakim çatışma, kıyım, kurban kategorilerinin dışına taşan boyutlarda ele alınamadığına işaret etmektir. Bu konuyla ilgili olarak 'Ermeniler ve Modernite' adlı kitabımın Türkçe basımının önsözünde şöyle diyordum: "20. yüzyılın gerek Türk, gerek Ermeni tarihçiliğinde belirgin bir tekyönlülük hüküm sürmüştür. Bu tekyönlülük, yerini bugün artık daha dengeli, daha ussal, daha gerçekçi bir tutuma bırakmalıdır. Türk tarihçiliği genelde, Osmanlı İmparatorluğu'nu Ermeniler için bir dünyevi cennet görünümünde takdim etmeyi adeta bir görev bilmiştir. Aslında hiçbir devlet için böyle bir takdirde bulunulamayacağı açıktır. Buna karşılık 20. yüzyılın Ermeni tarihçiliği de, yaşanan travmatik şokun etkisiyle, Osmanlı'nın Ermeni ulusuna sunduğu imkânları unutmuş ya da bilinçaltına itelemiştir.

Toplumlar düzeyinde koşullanmalardan ve hissi tutumlardan arınıp tarihsel araştırmaları da bunlardan arındırmakta geç kalınmış olsa bile, çalışmaya koyulmak için hiç de geç değildir" [1].

Bu arada, Ermenilerle ilgili olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun son dönemini kapsayan çok sayıda bilimsel toplantı da düzenlendi. Bunlar arasında hem katılım hacmi, hem genelde bilimsel konum ve konuya yaklaşım dengesi açısından bilhassa 2005 yılının Eylül ayında İstanbul'da, Bilgi Üniversitesi'nde toplanan kongreyi anımsamak isterim: "İmparatorluğun Çöküş Döneminde Osmanlı Ermenileri. Bilimsel Sorumluluk ve Demokrasi Sorunları" başlıklı bu toplantı, söz konusu dönemde Türk-Ermeni ilişkileri hakkında, sanırım, en kapsamlı konferans olmuştur. Selim Deringil'in takdim sözünde belirttiği gibi – kendi sözleriyle aktarıyorum – "Konferans fikri dostum Halil Berktay'dan çıktı". Konferans'ta sunulan bildiriler – şükürler olsun – yayınlanmış olup kamuya mal edilmiştir. Maalesef yukarıda zikrettiğimiz Venedik ve 2010 İstanbul Konferansları hakkında aynısını söyleyemeyiz. Bildiriler, bir kaç istisna hariç, yayınlanmamıştır.

Burada konumuzla ilgisi açısından, son olarak hatırlamak istediğim konferans, "Türk-Ermeni İlişkilerinde Yeni Yaklaşımlar" ("The new approaches to Turkish-Armenian Relations") başlığı altında, İstanbul Üniversitesi'nin girişimiyle 2006 Mart'ında İstanbul'da gerçekleşmiştir. Bendeniz bu toplantıya "Tehcir ve Soykırım: Bağdaşmaz Görünümden Tamamlayıcı İşleve. Büyük Ermeni Felâketi, «Medz Yeğern» Üzerine Antropolojik ve Felsefi-hukuki Görüş Açısından Düşünceler" başlıklı bir bildiriyle katılmıştım. Başlığın ima ettiği zenginliğin aksine, konferans, hemen hemen tümüyle soykırım tartışması üzerine odaklanmıştı. Maalesef, davet edilen otuzdan fazla Ermeni ve ecnebi uzmanın gelememesi veya gelmek istememesi nedeniyle konuşulanlar ekseriyetle tek kemanlı bir orkestra havasında kaldı.

Bugün açılışını yaptığımız konferansımız, işte Türk-Ermeni ilişkilerinin, son yıllarda yeni bir ilgi meydana getirdiği bu genel ufuk çerçevesinde kendi yerini bulacaktır. Diyebiliriz ki, 1990'larda ve 2000 başlarında Türkiye'de bu ilgi, bir doruk noktasına ulaşmıştı. Bugün, gözlemleyebildiğimiz manzara tam aynı değil. Buna rağmen ilgi devam etmektedir. Belki de 1990-2010 yılları arasında hemen hemen bir modaya dönüşmüş olan bu ilginin, bir bakıma dar güncellikten çıkmış olması, olumlu bir gelişme olarak da yorumlanabilir. Modalar kendiliğinden yiter, çoğu kez kendi kendilerini yok ederler.

Türk-Ermeni ilişkilerinin artık pek moda hüviyetinde olmaması, konuya daha sakin, daha kapsamlı ve daha bilinçli bir yaklaşımın da öncüsü olabilir. Konferansımızın, işte bu noktada tesir sahibi olacağını umuyor; bu türden bir yaklaşımın oluşmasına katkı sağlayabilirsek, etkinliğimizin amaçlanan hizmetini büyük ölçüde yerine getirmiş olacağına inanıyorum.

Bu tür mülahazalardan hareket ederek, format açısından, konferansımızı bir "call for papers" çağrısı ile düzenlemeyi düşünmedik. Yani, onu bir genel araştırmacılar toplantısı veya genç araştırıcılar için bir podyum ya da bir *gümnasion* olarak telakki etmedik. Aksine, onu kendi alanlarında ülke ve dünya çapında hak edilmiş şöhrete ulaşmış bir uzmanlar forumu şeklinde planladık ve davet ettiğimiz, edebildiğimiz, az sayıda, önde gelen uzmandan birer *lectio magistralis* dinlemeyi ve ardından, bu lectio'larda beliren, filizlenen fikirlerin bir yuvarlak masa etrafında tartılıp tartışılmasını tercih ettik.

Konferansımızın formatını bu şekilde tespit ettikten ve açıkladıktan sonra, muhtevasını da biraz daha açıklığa kavuşturmayı dilerim. Buraya kadar arz ettiklerimizden anlaşılacağı üzere, amacımız tarihin belirli bir noktasına, zincirden kopmuş bir halkaymış gibi bakmaktan ziyade, tarihin kesintisiz akışına odaklanmaktır.

Bu şekilde, bu büyük sürecin akışı içinde, tarihin çeşitli anlarının değerlendirilmesini de tecritçi olmayan, aksine değişik anları birbirleriyle karşılıklı bağları içinde görebilen kuşatıcı bir bakışla kavramak daha kolay olacaktır. Bu nedenle, 2004 yılında Venedik'te düzenlediğimiz toplantıda Türk-Ermeni ilişkilerinin en kritik dönemini oluşturan 1880'lerden 1920'ye kadar giden yıllar nazarı dikkate alınmakla birlikte; tarihin bu dönemden önce gelen sayfalarına da bakmaya çalışmış, farklı dönemlerin hem tezatları ile aykırılıklarını hem de benzerlikleri, andırışları ile paralelliklerini, ya da başka bir şekilde söylersem hem kopuklulukları, hem devamlılıkları inceleme ve düşünme konusu yapmıştık.

Bugünkü toplantımıza gelirsek, elbette genel başlığımız bir değil, sayısız konferanslar dizisine, sayısız ciltlere malzeme olabilir. Keza alt başlığımız, "Kültür ve Ekonomi" de aynı derecede kapsamlı bir konudur. Hemen söylemeliyim, Cenabı Hakkın izniyle perspektifimiz veya hayalimiz, Osmanlı ve Ermeni ilişkileri üzerine bir konferanslar dizisidir. Bu kez için, konferansımız hemen hemen konuya bir genel giriş mahiyetindedir. Ermenilerin tarih boyunca en göze çarpan özellikleri arasında, sanat ve özellikle zanaattaki ustalıkları ve ticaretteki başarıları gelir. Bu konularda zaten Arap tarihçilerinin Ermeniler hakkında yazdığı övgüler dikkate şayandır. Arap İmparatorluğu Ermeniler üzerinde bir egemen devlet olduğuna göre, bu methiyelerin değeri de ziyadesiyle artar, zira Arap yazarlarının Ermenilere hoş görünmeye ihtiyacı yoktu. 10. Yüzyıl Arap-İslam medeniyetinin önde gelen simalarından İbn-Hawkal (Mohammed Abul-Kassem ibn Hawqal) diyor ki, asnaf-al-armanî'nin, yani Ermeni mamullerinin dünyada benzeri yoktur [2]. Benzeri şeyler ticaret babında da söylenmiştir. Venedik Cumhuriyetinin On ve Beş Bilgeler komisyonlarının (I dieci e i Cinque Savi) Ermenilerin ticareti hakkında Doj'a sunduğu raporlar bunu açıkça gösterir. [3]

Osmanlı İmparatorluğu, Araplar'ın ve Venedikliler'in de ötesine gitmiş ve Ermenileri millet-i sadıka olarak görmüştür. Bu tabir, günümüzde, belki de içinde bulunduğumuz travmaların etkisiyle, bazen doğru anlaşılmama tehlikesine de maruz kalmıştır. "Sadakat", asla kölece bir tavır ve benlikten yoksun olmak anlamına gelmez. Sadakat, insanın, insanlığın en yüksek faziletlerinden biridir. Sözüne, görevine sahip olmak, karşısındakinin hakkını vermek demektir. Diyebiliriz ki Ermeni halkı, halk olarak – tabii her yerde ve her zümrede olduğu gibi, etik kodları hiçe sayanlar hariç – bu sadakatine, bu faziletine bağlı kalmıştır. Bu tutum, Ermenilerin geleneksel kimlik anlayışından esinlenir. Onlar, kendi köklerine, inanç ve dinlerine bağlı oldukları kadar, bağlı bulundukları ülkelerin de en sadık yurttaşları olmuşlardır. Bunu daha 451 yılının başlarında, milli kahraman Vartan Mamigonyan, İran Şahı II. Yazgerd'e açıkça söylemekteydi. Çok yakın zamanlarda da bunu görmüşüzdür. İran-Irak arasındaki kardeşler savaşında her iki taraftan da yüzlerce Ermeni şehit olmuş ve bazısı Hükümetleri tarafından en yüksek mertebelerde onurlandırılmıştır. Fransız "Résistence"ının en ünlü kahramanlarından biri, cenk arkadaşı ve eşi Mélinée ile birlikte, Misak Manouchian olmuştur. XX yüzyılın en büyük Fransız şairlerinden Louis Aragon, onların aşkını ve fedakârlığını yazdığı bir şiirle ölümsüzleştirmiştir: *"Bonheur à tous, bonheur à ceux qui vont survivre..."* (Herkese mutluluk, bizden sonra yaşayacak olanlara mutluluk...). Ermenilerin bu tavır ve tutumunu en iyi anlayan tarihçilerden biri Sadi Koçaş'tır. Bakınız ne diyor: "Din ve dil'de mutaassıp değillerdir. Fakat dostluklarına olduğu gibi inançlarına ve itikatlarına da sadık ve bağlıdırlar. Bu yüzden büyük mahrumiyetler ve eziyetler pahasına bile olsa, büyük bir ekseriyeti, asırlar boyu devam eden baskılara rağmen, dinlerini ve mezheplerini değiştirmemişlerdir" [4] .

Konferansımızın, XVIII-XIX yüzyıllarda hızlı ve çok yönlü gelişmeler gösteren Osmanlı Ermeni toplumunun gölgede kalmış önemli bazı yönlerine ışık tutacağından umutluyum. Konferansımızın bünye ve konusuyla ilgili olarak bir son mülahazada daha bulunmak isterdim. Başlıktaki "Osmanlı İmparatorluğu ve Ermeniler" tabiri, iki ayrı varlığa ithafen anlaşılmamalıdır. Ermeniler, İmparatorluğun bir parçasıydı ve çok uzun süre kendilerini bu nitelikte görmüş ve algılamışlardır. Bu bağlamda sayısız veri arasında, 2013 yılında Arsen Yarman ve Ara Aginyan'ın imzasıyla yayınlanmış Sultan II Mahmut ve Kazaz Artin Amira adlı eseri anımsatayım. Ne var ki, Batı menşeli ideolojilerin etkisiyle ve tüm XIX yüzyıl boyu İmparatorlukların geçirdiği sarsıntıların neticesi olarak yüzyılın sonlarına doğru yeni Ermeni kuşaklarının bir kısmında Batı anlamında Cumhuriyetçi temayüller baş göstermiştir.

Konferans, Ermeni Katolik cemaatimizin ruhani riyasetinin girişimiyle düzenlenmiştir.

Cemaatimizin tarihte en önemli kültür yuvalarından biri Ortaköy olmuştur. Malum, Ortaköy amiralar semtiydi ve amiralar, kültür etkinliklerinin en büyük himayecileri, mesen'leri idiler. Hattâ onlardan bazıları, kendilerini bizzat entelektüel yaşama adamış, edebiyat ve kültür etkinliklerinde bulunmuştur. Salt bir örnek vermek için, Ermeni harfleriyle yazılmış ilk Türkçe roman, Akabi Hikâyesi'nin yazarı olan Vartan Paşa'yı anımsayalım. Fakat Ortaköy yalnız bir mesen amiralar semti olarak kalmamış, aynı zamanda önemli ve değerli bir kültür üretiminin de yuvası olmuştur. Burada yalnızca, Osmanlı'da Ermenice tiyatro etkinliğinin, ozan ve çok yönlü kültür adamı Mıgırdiç Beşiktaşlıyan'ın önderliğinde, Ortaköy'de doğduğuna işaret etmekle yetinelim. Ermeni tiyatro faaliyetlerinin, yazar-ların, aktör, aktris ve oyun gruplarının Türk dilinde tiyatronun gelişmesine katkısı artık bilinen bir gerçektir. Bu konuda merhum Metin And'ın çalışmaları klasik bir literatür mahiyetindedir. Günümüzde Fırat Güllü ve arkadaşlarının çalışmaları da aynı doğrultuda ilerlemekte ve yeni ışıklar saçmaktadır. Bütün bu nedenlerden dolayı bu etkinliğimizi ve Allah'ın izniyle bundan sonra gelecek kültür etkinliklerimizi Ortaköy adına ve anısına bağlamayı uygun gördük. Ortaköy'deki Surp Krikor Lusavoriç vakfımız ve heybetli Balyan mimarisiyle eski Ortaköy'ün görkemini andıran kilisemiz, aynı zamanda bu büyük kültürel geçmişin ve bugün de canlı kalmasını temenni ettiğimiz bu mirasın tanığıdırlar.

Sözlerime son vermeden önce, bir çok kişiye olan şükür ve şükran borcumu ifa etmeme müsaadelerinizi arz edeyim.

Türkiye'nin entelektüel yaşamında artık önemli bir yeri haiz Bilgi Üniversitesi'ne, sayın Rektör Vekili Prof. Dr. Ege Yazgan Bey başta olmak üzere, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi Dekan Vekili Prof. Dr. Pınar Uyan Semerci'ye, üniversite ile

irtibatımızı düzenleyen Doç. Dr. Bülent Bilmez'e ve tüm Üniversite aile efradına derin şükran borçluyum.

Bu etkinliğimiz için, Bilgi Üniversitesi'nin kapılarını bizlere açmasının pratik ve simgesel anlamı çok büyüktür. Üniversite ve tüm görevlileri için Allah'tan huzur ve başarılar dilerim. Bizleri kırmayıp davetimizi kabul eden tüm konuşmacılarımıza ve yuvarlak masaya katılan uzmanlarımıza derin teşekkürlerimi arz eder, kendilerine mutlu, uzun ve verimli bir bilim hayatı temenni ederim. Cemaatimizin yönetim heyetlerine, başta Surp Hagop Vakfı olmak üzere, kültürel etkinliklerimize desteklerinden dolayı; yardımcılarım ruhban kardeşlerime, özellikle Peder Vartan Kirakos Kazancıyan'a; sekreterim Bn. Narod Minasyan'a, Surp Hagop Vakfımızın Halkla İlişkiler Müdürü Bn. Talin Ergüneş Gazer'e, Vosgeperan kilisemiz sekreteri Bn. Mari Kum Demir'e canı gönülden teşekkür ederim.

Gereken yerlerde ve anlarda, tabiri caizse bir "libero" oyuncusu mahiyetinde eksik olmayan Diakon ve yazar Buğra Poyraz'a, bilgisi ve tavsiyeleriyle bir Venedik "savio"su rolünü üstlenen Dr. Mehmet Fatih Uslu'ya, tecrübesi ve yaşam bilgisiyle yanımızda bulunan Türkiye Kitab-ı Mukaddes Şirketinin Genel Müdürü Bn. Tamar Karasu'ya teşekkür etmekle kendimi mutlu hissederim. Amira Otel'i kapılarını konuklarımıza açan ve hizmetlerini esirgemeyen sayın Kamer Toker'e çok özel bir teşekkür borçluyum. Yüce Rabbin lütuf ve ihsanları kendilerinden ve ailelerinden eksik olmasın. Keza, Bay Serovpe Çubukeryan'a da içten teşekkür ederim.

Nihayet varlığıyla, hazırlık toplantılarımıza katılımıyla, fikirleriyle konferansımızın gerçekleşmesinde katkısı olan herkese sonsuz teşekkür ederim.

Tekrar hepinizi saygıyla selamlar, güzel çalışmalar, verimli fikir teatileri dilerim.

Boğos Levon Zekiyan
İstanbul, Bilgi Üniversitesi
7 Aralık 2018

NOTLAR

1. Ermeniler ve Modernite. Gelenek ve Yenileşme / Özgüllük ve Evrensellik Arasında Ermeni Kimliği, çeviren Altuğ Yılmaz, Aras Yayıncılık, İstanbul, Kasım 2001, 2. Baskı, Temmuz 2002, s. 9-10.

2. "Orada [Ermenistan'da - B.L.Z.] toptan satış için ipek de üretilir. Onların ipeği, Rum'ların ülkesinde üretilene çok benzer, fakat daha kıymetlidir. Onların, 'Ermeni mamûlü' olarak bilinen mamûllerine gelince, yani ürettikleri enli kumaşlar, sedirler, perdeler, dar ve uzun halılar; sedirler için yapılan deriden minderler, yastıklar, yatak yüzleri; bunların dünyada emsali yoktur" (Alıntı B.L. Zekiyan'da: "La porpora in Armenia tra mito, folklore, arte e religiosita: dall'inno di Vahagn al bolo armeno", [Mitos, folklor, sanat ve dindarlık arasında erguvan: Vahagn'ın şarkısından kilermeniye], La porpora. Realtà e immaginario di un colore simbolico. Atti del Convegno di Studio, Venezia, 24 e 25 ottobre 1996, Istituto Veneto di Scienze, Lettere ed Arti, Venezia 1998, pp. 276-297, n. 26).

3. Bk. B.L. Zekiyan, "Venezia, il luogo delle 'rivelazioni' della Provvidenza per gli armeni. Riflessioni a partire dal modello armeno per un possibile nuovo concetto d'identità dalle dialettiche antagonistiche verso una integrazione differenziata", [Venedik, Tanrı İnayetinin Ermenilere belirmelerinin yeri. Çekişme diyalektiklerinden farklılaşan bir bütünleşmeye yönelik, mümkün bir yeni kimlik kavramı hakkında Ermeni deneyiminden hareketle düşünceler], Studia Orientis. Venezia e l'Oriente: un'eredità culturale, (Hodoeporica, 3), a cura di Giovanni Pedrini, Editrice Veneta, Vicenza 2013, pp. 75-102, n.10.

4. Sadi Koças, Tarih boyunca Ermeniler ve Türk-Ermeni ilişkileri, 2. Baskı, Ankara, 1967, s. 45

(Bk. B.L. Zekiyan, "Riflessioni preliminari sulla spiritualità armena. Una cristianità di 'frontiera': martyria ed apertura all'oikumene", [Ermeni ruhaniyeti hakkında ön düşünceler. Bir 'hat' Hıristiyanlığı: şahadet ve evrene açılım], Orientalia Christiana Periodica, 61 (1995), pp. 333-365, n. 43).

ULUSLARARASI BİR KONFERANS

Küresel Bağlamda Osmanlı İmparatorluğu ve Ermeniler
Kültür ve Ekonomi

Ortaköy Lusavoriç Vakfı Araştırma Topluluğu 7-8 Aralık/2018 tarihlerinde İstanbul Bilgi Üniversitesi'nde "Küresel Bağlamda Osmanlı İmparatorluğu ve Ermeniler" başlıklı uluslararası bir konferans düzenledi. Konferansın alt başlığında "Kültür ve Ekonomi" ibaresi yer aldı. Santral-istanbul Bilgi Üniversitesi'nde gerçekleştirilen etkinliğe konu çerçevesinde önemli araştırmaları olan yurtiçi ve yurtdışından bilim insanları, akademisyenler ve tarihçiler katıldı. Oxford Üniversitesi'nden Profesör Edmund Herzig, Paris Kütüphanesi Müdürlüğü görevinde bulunmuş olan Légion d'honneur nişanına sahip, Paris VII: Vincennes-Saint Denis Üniversitesi'nden tarihçi Raymond Kevorkian yurt dışından gelen konuklardı. İbn-i Haldun Üniversitesi'nden Prof. Dr. Halil Berktay, Bilgi Üniversitesi'nde Prof. Dr. Arus Yumul ve Prof. Dr. Bülent Bilmez, İstanbul Şehir Üniversitesi'nden iktisat tarihçisi Dr. Mehmet Genç, Yıldız Teknik Üniversitesi'nden Prof. Dr. Elçin Macar ve Prof. Dr. İlber Ortaylı ve İstanbul Şehir Üniversitesinde öğretim görevlisi Dr. Mehmet Fatih Uslu katılımcılar arasında yer aldılar. İki gün süren konferans Türkiye Katolik Ermenileri Ruhani Reisi Başepiskopos Levon Zekiyan'ın selam niteliğindeki sunumu ve Prof. Dr. İlber Ortaylı'nın açılış konuşmalarıyla başladı. Prof. Mehmet Genç, Edmun Herzig, Raymond Kevorkian'ın sunumlarının ardından Bülent Bilmez'in moderatörlüğünde Arus Yumul, Elçin Macar'ın katıldığı yuvarlak masa toplantısıyla sona erdi. Yoğun bir izleyici kitlesinin katıldığı iki gün süren konferans esnasında İngilizce, Fransızca ve Türkçe simultane çeviri yapıldı.

Osmanlı İmparatorluğu'nda yaşayan Ermenilerin toplumsal, ekonomik ve kültürel hayatı hakkında yapılacak konferansların hem bu konuda bilimsel literatürü zenginleştirmesi hem de her iki toplumu birbirleriyle karşılıklı bağları içinde görebilen kuşatıcı bir bakış oluşturmak için bir araya getirmesi umuluyor. 2018 yılı Aralık ayında ilki gerçekleştirilen "Küresel Bağlamda Osmanlı İmparatorluğu ve Ermeniler" konferans serisinin gelecek yıllarda yeni konularla tekrar edilmesi planlanıyor.

TÜRK ERMENİ İLİŞKİLERİNİN GELİŞİMİ ÜZERİNE

Konferansın 7 Aralık günü gerçekleşen açılış oturumunda Başepiskopos Levon Zekiyan tüm katılımcıları ve konukları selamladı ve konferansın amacına ve önemine değindi. Konferansın yapısında izledikleri yöntemi ve konferansın formatını açıklayan sayın Zekiyan, ardından katkıda bulunanlara şükran ve teşekkürlerini sundu. Levon Zekiyan tarihsel araştırmaların daha kapsamlı ve derin bilgi bilincine ulaşmamıza katkıda bulunacağını ve bu yolla sadece Türk-Ermeni ilişkileriyle sınırlı kalmayıp, günümüzde uluslararası bir çok soruna da ışık tutacağını ümit ettiğini belirterek konferansın bu çerçevede yerini bulacağını ifadelerine ekledi.

İLBER ORTAYLI KONUŞMASI

Başepiskopos Levon Zekiyan'ın konuşmasının ardından Prof. İlber Ortaylı söz aldı. Kısaca Ermenilerin tarihçesiyle ilgili bilgiler aktaran sayın Ortaylı Ermenilerin diline ve kiliseye bağlılıklarını vurguladı. Konuşmasında yazılı kültüre de değinen İlber Ortaylı, uzmanların medeniyetlerin yazılı kültürünü yeterince incelemediklerine dikkat çekti. Vesikaların sadece yazıldığı dili bilenler tarafından incelenmesinin yeterli olmadığını, Ermenice olan temel metinlerin başka dillerdeki çevirisinden okumanın sorun yarattığını bildirdi. Türkler'in de Ermeni kültürünü, Ermeni dilini ve Ermeni tarihini en azından onun mensupları kadar incelemeleri gerektiğini belirten Ortaylı, sorunların ancak bu şekilde çözüme kavuşturulabileceğini sözlerine ekledi. Araştırmalara Ortaçağ Anadolu Tarihi'nin de dahil edilmesinin gerektiğini vurgulayan Ortaylı, Ermeni tarihinde Katoliklerin önemine de değindi ve konuşmasını etütlerin devam etmesi gerektiğini söyleyerek noktaladı.

KONFERANSTA İKİNCİ GÜN

Osmanlı İmparatorluğunda Ermeni sarraflar

Mehmet Genç

8 Aralık Cumartesi günü konferansın ilk konuşmasını Şehir Üniversitesi'nde öğretim görevlisi Prof. Mehmet Genç yaptı. Mehmet Genç kırk yıl boyunca Osmanlı arşivlerinde sürdürdüğü araştırmalardan yola çıkarak, Osmanlı siyasi sistemi hakkında bilgi aktaran kayıtlarda önemli yer tutan sarrafların tarihçesini aktardı ve XIII yüzyılda ağırlıkla Ermeni sarrafların üstlendiği bu kurumun işleyişi hakkında kapsamlı bilgiler verdi. Mehmet Genç ayrıca Osmanlı'daki diğer mesleklerden ve dağılımlarından bahsederek yaptığı karşılaştırmalarda elde ettiği değerli bulguları paylaştı.

İran ve Hindistan'da varlık gösteren Ermeniler:

Prof. Dr. Edmund Herzig

Cumartesi günü ikinci konuşmacı olarak konferansta yer alan Oxford Üniversitesi'nden Prof. Dr. Edmund Herzig, "17. ve 18. Yüzyıllarda Hindistan'da Ermeni tüccarlar: Ticaret ve Entelektüel bağlantılar" başlıklı bir sunum gerçekleştirdi.

Culfalı Ermenilerin İsfahan'a zorunlu göçünün onlara farklı kültürlerle işbirliği yapma tecrübesi ve ticareti öğrettiğini aktaran, Edmund Herzig Ermeniler'in başarısının sırrını, aile birliği ve sadakatle ilişkilendirdi. Ermenilerin topluluk olarak birbirlerine bağlı, birbirlerine güvenen ve aralarında iyi işbirliği geliştiren bireylerden oluştuğu Herzig'in araştırmalara dayanan gözlemleri arasında yer almaktadır.

Osmanlı Ermenileri:

Raymond Kevorkian

Konuşmacılardan Raymond Kevorkian Osmanlı Ermenileri üzerine demografik ve sosyolojik değerlendirmelerde bulundu. "Ermeni nüfusun yaklaşık yüzde sekseninin kırsal bölgelerde yaşıyordu ve tarımla uğraşıyordu, buna rağmen tüccar olarak biliniyordu", diyen Kevorkian, 17. yüzyılın ticari merkezleri olan Halep-İskenderun, İstanbul ve İzmir'de elit Ermeni tüccarlara rastlandığını ifade etti ve Ermenilerin süratle bilgilendilerini ve başka kültürlerle etkileşime girdilerini sözlerine ekledi. Ermenilerin yeniliklerı sevdiklerini, çok erken bir zamanda matbaayı kullanmaya başladıklarını belirten Kevorkian, özellikle Mıhitarist rahiplerin çalışmalarından söz etti. Kevorkian tarımdaki makineleşmenin ilk olarak Ermeni girişimciler tarafından pamuk ekimiyle gerçekleştirildiğini sözlerine ekledi.

Edebiyat üzerinden açılımlar:

Prof. Dr. Halil Berktay

İbn-i Haldun Üniversitesinden Türk tarihçi Prof. Dr. Halil Berktay Ömer Seyfettin'in "Ashâb-ı Kehfimiz (Yedi Uyurlar): Bir Ermeni Gencin Hatıratı" adlı hikâyesinden yola çıkarak Türk milliyetçiliği gözünden Ermenileri anlattı. Ömer Seyfettin'in bu hikâyede Osmanlıcılık fikriyatını karikatürize ettiğini söyleyen Berktay, hikayenin bir "Nasyonalist Realizm" örneği olarak okunabileceğini söyledi. Ömer Seyfettin'in bu hikayeyi 1913 yılında yazdığını belirtmesine rağmen, hikayenin 1918 yılında kaleme alınmış olma ihtimalinin olduğunu vurgulayan sayın Berktay konuşmasında, yaptığı araştırmalarda elde ettiği bulguları paylaştı.

santralistanbul

Eski Silahtarağa Elektrik Santrali, Kazım Karabekir Cad. No:2
Eyüpsultan 34060 İstanbul Türkiye

Yuvarlak Masa Oturumu

Sunumların ardından öğretim üyeleri Prof. Dr. Bülent Bilmez, Prof. Dr. Arus Yumul ve Prof. Dr. Elçin Macar yuvarlak masa oturumu gerçekleştirerek konferansı değerlendirdiler.

İlk sırada söz alan Prof. Dr. Arus Yumul, küreselleşme olgusunun 19. yüzyılda da yaşandığına, bu olgunun geçen yüzyılda da sağ ve sol görüşler tarafından eleştirildiğine dikkat çekti ve o zaman da burjuvazinin emperyalizm ile aynı hizada olduğu görüşünün sıkça dile getirildiğini sözlerine ekledi. Ermeniler'in Ortaçağ'dan bu yana ticaret yaptıklarını belirten Yumul, "Ancak, Ermeniler hiçbir zaman homojen olmamıştır, sadece burjuvalar yoktu, esnaflar vardı, çiftçiler vardı, hamallar vardı", diyerek Ermenileri homojen olarak gören söylemin tarihi gerçeği göz ardı ettiğini vurguladı. Ermenilerin burjuvaziyle ilişkisini "aracılık" terimi ile ifade eden Yumul, Ermeniler ve Yahudiler için 'Middleman minorities' ifadesini kullandı ve bu kesimin üreticiler ve tüketiciler arasında bağ kurduğunu sözlerine ekledi. Arus Yumul, Fransa'ya gidenlerin daha sonra önemli rol üstlendiklerini, 1863 Ermeni Nizamname'sini hazırladıklarını ve bunu sekülerleşmede önemli bir adım olduğunu ifade etti. Aynı insanlardan bazılarının 1876 Osmanlı Anayasası'nı hazırlayanlar arasında olduğunu hatırlattı ve Krikor Odyan'ı örnek gösterdi. Sosyalizm, liberalizm ve feminizm gibi kavramların Ermeni dünyasında çok erken tarihlerde karşılık bulduğunu ifade eden Arus Yumul, Ermenilerin Ortaçağ'dan bu yana kozmopolit bir toplum olduğunu söyledi ve bunu "diasporik kozmopolitlik" olarak tanımladı. Arus Yumul konuşmasında "Ermeniler böyle bir hayat sürmek zorunda kaldılar" ifadesine de yer verdi.

Konuşmacılardan Elçin Macar, Ermenilerin tarihi alanında çok fazla araştırılması gereken konu olduğunu ve önümüzdeki yeni dönemlerde bu konuların, örneğin Protestan ve Katolik Ermenilerin dünyasının da araştırılmasını temenni ettiğini söyledi.

Sonuç

Genel olarak ortaya çıkan yaklaşıma göre Ermeniler ve Türkler arasındaki ilişkilerin birbirleriyle karşılıklı bağlar içersinde kuşatıcı bir bağlamda yeterince ele alınmamış konuların bulunduğunu ve gelecekte önemli çalışmalar gerçekleştirilebileceği belirtildi.

Toplantının sonunda bir konuşma yaparak konferansı değerlendiren Türkiye Katolik Ermenileri Ruhani Reisi Kerabaydzar Levon Zekiyan, toplantıların "interdisipliner" olduğuna dikkat çekti ve bu durumu memnuniyet verici bulduğunu bildirdi. Gelecekte "interlinguistik" toplantılar da gerçekleştirilebileceğine dikkat çeken sayın Zekiyan, sunumların kitap haline getirileceğini ve konferansların devamlılığını umut ettiklerini sözlerine ekledi ve tüm katılımcılara teşekkür ederek konuşmasını sonlandırdı *(konuşma sayfa 3'te)*.

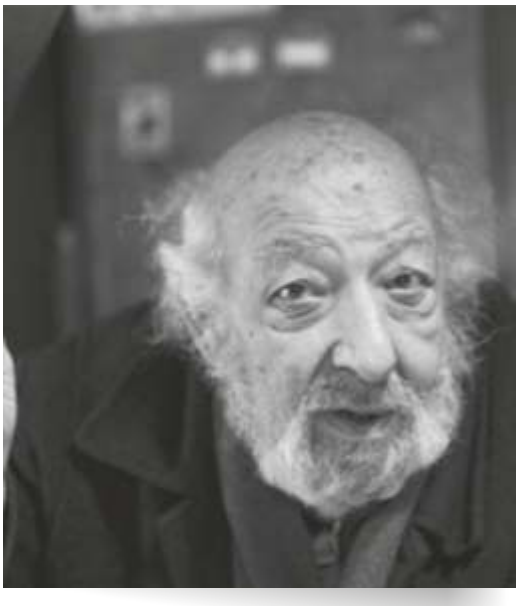

BÜYÜK USTAYA BÜYÜK ONUR

Ara Güler'e

"Mıgırdiç Beşiktaşlıyan Ödülü"

Türkiye Ermeni Katolik Patrikhanesi tarafından 2017 yılı itibarıyla verilmesi planlanan Mıgırdiç Beşiktaşlıyan Özel Nişanı geçen yıl kaybetmiş olduğumuz (1928-2018) usta fotoğraf sanatçısı Ara Güler'e düzenlenen bir törenle takdim edildi.

19 Mart 2017'de Karaköy Galata Ermeni Katolik Surp Pırgiç Kilisesinde gerçekleşen özel törene yerli yabancı çok sayıda davetli katıldı. Törende tiyatro sanatçısı Boğos Çalgıcıoğlu Ara Güler'in hayatından kesitler sundu. Coşkun Aral ve İlber Ortaylı kendisinin kültür dünyasına yaptığı katkılardan bahsettiler ve Başepiskopos Levon Zekiyan kendisine nişanı takdim etti.

Boğos Çalgıcıoğlu, Ara Güler'in kariyerini, çalıştığı dergileri, resimlerini, çektiği ünlü sanatçıları ve siyasileri, yazdığı kitapları ve aldığı ödüller ile hakkında çıkan yazıları dinleyicilere aktardığı bir sunum yaptı.

Törende konuşan Türkiye Ermeni Katolik Cemaati Ruhani Reisi Başepiskopos Levon Zekiyan, adına özel nişan verilmesi planlanan modern Ermeni tiyatrosunun mimarlarından şair, yazar ve fikir adamı Beşiktaşlıyan'ın kendileri için çok özel bir insan olduğunu belirtti. Sayın Zekiyan Ara Güler'in de bir çok ülke insanı için barış vesilesi olduğunu söyledi ve düşüncelerini şu cümlelerle açıkladı: "Ara Güler, dünya çapında bir fotoğraf üstadı olarak tanınmıştır. Güler'in dünya çapında gerçekleştirdiği fotoğraflarla tarihi belgesel oluşturma etkinliğini anımsamak ve kendisine duyduğumuz saygıyı sevgiyi göstermek istedik. Hepimizin bu sanatçıya şükran borcu bulunmaktadır. Ara Güler Amerika'dan Afrika'ya kadar gezerek orijinal mizahi karakteriyle rastladığı insanları fethetmiş ve onları fotoğraflarında ölümsüzleştirmiştir. Bu nedenle kendisini ilk defa verilecek olan özel nişan ile taltif etmeyi uygun bulduk."

Fotoğraf sanatçısı olarak Ara Güler'in izinden giden ve çok sayıda belgeselde imzası bulunan Coşkun Aral Ara Güler için hazırladığı, onun yaşantısını ve eserlerini anlatan bir belgeselden kesitler sundu. Güler'le 1977 yılında tanışma fırsatı bulduğunu söyledi, onun sanatçı kimliğinin yanında insani yanına da vurgu yaptı ve sözlerine şöyle devam etti: "Onunla beraber yaşama dair izleri bulmanın getirdiği keyif bambaşka. O, dünyanın hem gözü hem tarihi hem de tarihçisi. İnsan olma özelliğini geçmişten geleceğe saklayan bir değer. Güler'in öğrencisi ve dostu olmak benim için bir şereftir. Attığı her imza, yazdığı her yazı, çektiği her fotoğraf insanlık tarihi için çok önemli ve iz bırakacak değerlerdir"

Arev Garyan'ın sunuculuğunu üstlendiği törende tarihçi Prof. İlber Ortaylı, Ara Güler'in tarihin kaybolmaya yüz tutmuş bir bölümünü hafızalarda yer etmesini sağladığını dile getirdi. Fotoğrafların önemli bir tarihi belge niteliği taşıdığına işaret eden Ortaylı, bugünlerin, gelecek nesiller tarafından daha çok anlam verilerek araştırılacağını kaydederek Güler'in fotoğrafı sanata dönüştürdüğünü sözlerine ekledi.

Coşkun Aral imzalı *Ara Güler* belgeselinden kesitlerin gösterildiği törende, "Mıgırdiç Beşiktaşlıyan Özel Nişanı" sanatçıya, Başepiskopos Levon Zekiyan tarafından takdim edildi.

Beyoğlu Belediye Başkanı Ahmet Misbah Demircan ve Şişli Belediye Başkanı Hayri İnönü'nün yanı sıra birçok davetlinin bulunduğu etkinlikte duduk sanatçısı Ercan Tekin ve piyanist Tolga Zafer Özdemir mini bir konser vererek töreni renklendirdiler.

Levon Başepiskopos Zekiyan ve Ara Güler

ERMENİ AYDINLANMASININ ÖNCÜLERİNDEN

MIGIRDİÇ BEŞİKTAŞLIYAN

19. Asır Ermeni Edebiyatının en büyük lirik şairlerinden ve ilk Ermeni piyes yazarlarından biri olan Mıgırdiç Beşiktaşlıyan 1828 yılında Katolik bir ailenin oğlu olarak İstanbul'da doğdu. Erken yaşta ebeveynlerini yitiren Beşiktaşlıyan ilk tahsilini Sakızağacı'nda bulunan Mıhitaryan okulunda yaptı. 1839'da Padova'daki Muradyan Okulu'nda okudu. Burada Ğevont Alişan ve Arsen Pakraduni gibi dünyaca ünlü şair ve ediplerin talebesi oldu ve onlardan etkilendi. 1945 yılında mezun oldu ve İstanbul'a döndü. Ortaköy semtinde bulunan Tarkmançats, Lusavoriçyan ve Hripsimyants okullarında Ermenice ve Fransızca dersler vererek öğretmenliğe başladı. Yazar, şair ve oyuncu olarak etkin bir isim olmasının yanı sıra siyasi faaliyetlerde de aktif yer aldı. Eğitime ve tarım alanındaki çalışmalara destek olan Hamazkyats Derneği'nin ve Parekordzagan Ingerutyun Hayots'un (Ermeni Hayırseverler Birliği) kurucuları arasındaydı. Dönemin önde gelen oyun yazarlarının arasında bulunan Beşiktaşlıyan, Modern Batı Ermenicesinde oyunlar yazdı ve aynı zamanda bu oyunlarda oynadı. Mıgırdiç Beşiktaşlyan 1868 yılında kırk yaşında hayata veda etti. Onun yapıtları Ermeni Edebiyatında Romantizm geleneğinin en erken habercilerindendir.

1820'li yıllarda III. Ahmet zamanında Fransız konsolosluğunda yabancı oyuncuların temsilleriyle başlayan Osmanlı gösteri sanatı 1850'li yıllarda Kuzguncuk, Hasköy, Ortaköy başta olmak üzere çeşitli semtlerde kurulan amatör derneklerle ivme kazandı. 1867 yılında Ortaköy'de "Ortaköy Tiyatro Sevenler Derneği" kuruldu. Beşiktaşlıyan'ın girişimleriyle Ortaköy Ermeni Katolik Okulu'nda halka açık oyunlar oynandı ve hayırseverlerin girişimleriyle bir semt tiyatrosu kuruldu. Bu yeni yapılanmada bir çok sanatçı seyirci ile buluştu. Öncelikle Beşiktaşlıyan'ın eserlerinin sahnelenmesinden ötürü Osmanlı Ermeni tiyatrosunda önemli bir yeri vardır.

Mıgırdiç Beşiktaşlıyan 1856'da Ortaköy Ermeni Katolik Okulu'nda tiyatroya gönül veren gençlerle düzenli tiyatro gösterileri hazırlamaya başladı. Onun tarafından Ermeniceye çevrilen Vittorio Alfieri'nin "Saul" adlı beş perdelik trajedisi Ortaköy Katolik Okulu'nda öğrenciler tarafından sahnelendi. Beşiktaşlıyan'ın ilk sahneye koyduğu oyunlar orjinallerinden çeviriler yaptığı klasik trajedilerdir. Klasik Ermeniceye çevirdiği bu oyunların seyirciyi tatmin etmediğini fark eden Beşiktaşlıyan, gelişmekte olan konuşma diline yönelerek dili sadeleştirmeye çalıştı. İlk oyunu Gornag, diğer oyunları Arşag ve Vahan'ı modern Batı Ermenicesiyle yazmıştır. Konularını Ermeni tarihindeki destanlardan alır.

Beşiktaşlıyan'ın tiyatro oyunlarının yanı sıra, yayımlanmış çok sayıda şiir ve makalesi bulunmaktadır. Şiirlerinin çoğu klasik Ermenice yazılmıştır ve belli vesilelerle yazdığı ağıt, methiye veya anma şiirlerinin dışındakiler temelde hüzünlü ve hassas bir ruhun vatan sevgisini ve aşk duygularını ifade eder.

Osmanlı Hükümetinin Ermeni Katolikleri ve Protestanları ayrı cemaatler olarak tanıdığı bu dönemde yükselen en güçlü çağrılardan biri, din-mezhep sınırlarını aşarak birlik olmaktı. Yazarın halk arasında yaygın olarak kabul gören "Bizler Kardeşiz" (Yeğpayr yenk mek) başlıklı şiirinde bu tür duygular dile gelir. Barındırdığı samimi duygular ve lirizmin yanı sıra, içtenlikli kaygılar, ince ve yerinde mizah şiirlerini çekici kılan unsurlardı.

Bazı şiirlerini "Hrand" mahlasıyla imzalayan Beşiktaşlıyan tiyatronun kuruluşu ve gelişiminde hem kaleme aldığı oyunlarla hem de yönetmenlik ve oyuncu sıfatıyla önemli rol oynamış ve eserler bırakmıştır. Sırpuhi Düsap gibi öncü yazarlara da öğretmenlik yapan Mıgırdiç Beşiktaşlıyan verem rahatsızlığı dolayısıyla 1862 yılından sonra sahneyi terk etmek zorunda kalmıştır.

Beşiktaşlıyan hakkında önemli eserler yayımlanmıştır. Bunlardan birincisi "Beşiktaşlıyan'ın Edebiyatı" 1870 yılında doktor Şişmanyan (Dzerents) girişimi ile Murad-Rafaelyan Mektebinde Yetişenler Derneği tarafından yayımlanmıştır. 1904 yılında Paris'te Arşag Çobanyan tarafından "Mıgırdiç Beşiktaşlyan'ın şiirleri ve Nutukları" adlı eseri yayımlanmıştır. Arakel Biberciyan'ın 1914 yılında hazırlayıp yayımladığı "Huşartzan Mıgırdiç Beşiktaşlyani" başlıklı yapıtında şairin bütün eserleri analiz edilerek hazırlanmıştır, ayrıca Fransa'nın Sévres şehrinde bulunan Murad-Rafaelyan okuluna yapılan tiyatro salonu onun anısına ithafen Mıgırdiç Beşiktalıyan Salonu olarak adlandırılmıştır.

KAYNAKÇA:

Kevork Pamukciyan; Biyografileriyle Ermeniler, Aras Yayıncılık
Kevork B. Bardakjian; Modern Ermeni Edebiyatı, Aras yayıncılık, 2013
19.y.y. Osmanlı Temaşa Sanatının Başlangıcından 1946ya Ermeniler/https://docplayer.biz.tr

VATİKAN BAHÇELERİNDE KRİKOR NAREGATSİ HEYKELİ

Papa Françesko Vatikan Bahçeleri'ndeki Krikor Naregatsi Heykelini Takdis Etti

X. yüzyılda bugünkü Türkiye'de doğmuş olan yazar, filozof ve din adamı Aziz Krikor Naregatsi'nin Vatikan Bahçeleri'nde (Giardini Vaticani) dikilen bronz heykeli 5 Nisan 2018 günü törenle açıldı. Törende heykeli takdis eden Papa Françesko 2015 yılında Krikor Naregatsi'ye "Kilise Doktoru" unvanı verilmesi kararını onaylamıştı. Heykelin açılış ve takdis töreninde Dünya Ermeni Katolikos'u Karekin II, Kilikya Katolikos'u Aram I Ermeni Katoliklerin Gatoliğos Patriği Krikor Bedros XX ve Ermenistan (bir önceki) cumhurbaşkanı Serj Sarkisyan hazır bulundular. Türkiye Ermeni Katolikleri Ruhani Reisi Başepiskopos Sayın Levon Zekiyan törene katılan üst düzey temsilciler arasında yer aldı.

İki metre boyunda olan ve iki adet dökülen heykel David Yerevantsi'nin eseri. Gelecekte heykelin bir diğer örneğinin Eçmiadzin'e yerleştirilmesi planlanıyor.

Heykelin açılış seremonisinden önce Papa Francesco ve Sarkisyan'ın bir araya gelerek görüşmesi, Ermenistan ve Vatikan devletleri arasındaki manevi ve kültürel bağları güçlendirme ve sürdürme yönünde olumlu bir gelişme olarak kabul ediliyor.

Tarafların hediye seremonisiyle renklenen buluşmada Ermenistan eski Cumhurbaşkanı Sarkisyan Papa Francesco'ya Surp Kayane Kilisesi'nin gümüş maketini armağan etti. Papa ise Sarkisyan'a Kutsal Aileyi resmeden heykelin mermer örneğini ve kendi yazdığı kitapları armağan etti.

Aziz Krikor Naregatsi, 950 yılında, Van'ın Gevaş ilçesine bağlı Yemişlik köyünün eski adı olan Nareg'deki manastırda yaşamış, burada ölmüş ve gömülmüştür. Papaz ve keşiş olarak hayatını sürdüren ünlü Ermeni ilahiyatçı Surp Krikor Naregatsi, teoloji, edebiyat, müzik, astronomi ve matematik alanında yazılar kaleme almıştır.

SIRPUHİ DÜSAP'I ANARKEN

Dünden Bugüne: kadınların aile, eğitim çalışma alanlarındaki özgürleşme çabaları

Ermeni kadınları 19. yüzyılda ve 20. yüzyıl başlarında kalemi ellerine alıp yazmaya başladıklarında, kadın yazarlar için hangi konuların uygun olacağını belirlemek üzere kendilerine diğer kadınları örnek almışlardı. O devirlerde bir kadının yazma yoluyla düşünce ve duygularını kamuoyuna açıklaması toplumda kabul edilen ahlaki normlara karşı bir tehdit olarak algılanıyordu, çünkü toplumsal yaklaşım kadının sessiz kalması, aile ve hane içine kapanmasından yanaydı, bu durum Avrupalı kadınlar için de geçerliydi.

20. yüzyılın başlarında Ermeni kadın yazarlar kadın aktivizim için aradıkları modeli Sırpuhi Düsap'ın kişiliğinde buldular. Kendisi 19. yüzyılın en önde gelen kadın yazarıydı ve daha sonraki kadın yazarlar üstünde güçlü bir etkisi olmuştu. Onun çağdaş toplum ve kamusal alan konusundaki fikirleri Ermeni kadınlarının toplumdaki rolüne ilişkin tartışmalarda birincil rol oynamıştı.

1841'de İstanbul'un Avrupa yakasındaki Ortaköy'de doğan Sırpuhi Düsap'ın annesi Nazlı Vahan kadınların eğitim haklarının savunucusu olarak tanınıyordu. Sırpuhi Düsap dönemin toplumsal sorunlarıyla ilgili tartışmaların içinde yetişti. Fransız müzisyen Paul (Dussap) ile evlendikten sonra Ermeni ve Fransız aydınların edebi ve toplumsal konularda tartışmalar yürüttüğü salon toplantıları düzenledi. İki çocuk sahibi oldu. 1879'da Tıbrotsaser Hayuhyats Ingerutyun'un (Okulsever Ermeni Kadınlar Cemiyet) önce aktif bir üyesi, sonra başkanı oldu. Cemiyetin amacı, kadınları, İstanbul dışındaki okullarda öğretmenlik yapmak üzere yetiştirmekti. Özellikle eğitimle ve hayır işleriyle ilgili olan dernek faaliyetlerini ve salon toplantılarını hayatının sonuna kadar sürdürdü.

Edebi eserlerinde kadınların çalışma hayatına katılmaları, eğitimleri ve toplumu değiştirme potansiyeline dikkat çeken Sırpuhi Düsap'ın ele aldığı temalar kadının toplumdaki rollerine ilişkin tartışmalara zemin oluşturmuştur.

Getirdiği güçlü kadın sesiyle İstanbul'un erkek egemen edebiyat ve aydın çevresine önemli katkı sağlayan bu değerli kadın yazarın romanlarının temel sorunsalı modernite ile Ermeni toplumunun toplumsal cinsiyet ve sınıf yapısı arasındaki ilişkiydi. Düsap, üç romanında, "Modernite nedir, gelenekle nasıl bir ilişkisi vardır? Modern kadın ve erkek nasıl davranmalıdır?" sorularına cevap arar ve romanlarında verdiği yanıtlar, Ermeni toplumunu modern ve adil bir toplum yaratmaya yönlendirmeyi amaçlar.

Düsap romanlarında kadının kurtuluşunun ancak geleneksel toplumsal cinsiyet anlayışı terk edilip, daha açık bir sistemde kadınların becerilerini kullanmalarına izin veren açık bir sistemin benimsenmesiyle sağlanabileceğini savunmuştur. Düsap'a göre geleneksel iktidar yapılarını reddeden aydın insanlar kadının yeni toplumsal, siyasi ve ekonomik roller üstlenerek topluma dahil olmasını sağlayabilirlerdi. Düsap kadın ve erkek arasındaki ilişkilerin yeni bir temele oturtulması gerektiği görüşünü ifade etmek için romanlarında romantik aşk olgusundan yararlanmıştı. Aktivist bir yazar olarak kadının eğitimi ve ücretli çalışmanın ateşli bir destekçisiydi, o nedenle romantik aşk olgusu onun için kadının evlilik kurumunun yapısını değiştirmek ve kadının modern kamusal alana katılımını kolaylaştırmak için bir araçtı.

1883'te yayımlanan ilk romanı 'Mayda"da kadının erkeğe olan ekonomik bağımlılığının psikolojik, toplumsal ve ekonomik etkilerini yansıtarak çözümler üretmeyi hedefler. Bir Ermeni kadın tarafından yazılan ilk roman özelliğini de taşıyan bu romanda erkeğin "doğal" üstünlüğü anlayışına meydan okuyan Sırpuhi Düsap, kadınların ikincil nitelikteki toplumsal konumlarından kurtulmaları gerektiğini savunur.

Düsap'ın modernite konusunda daha gelişmiş kuram ve savlar oluşturması 1884'te yayımlanan ikinci romanı 'Siranuş' ile olur. Bu romanda modernite ve toplumsal cinsiyet meselesi romantik aşk üzerinden sürdürülür. Ermeni toplumunda romantik aşk bir tabu iken, kadınların yazdığı romanlarda merkezde romantik aşk ve evlilik yer alır. O dönemlerde görücü usulüyle evlilik toplumun sosyal yapısının gerçeğiydi. Evlilik daha çok aile arası bir anlaşma olarak düşünülürdü. Ermeni kadınların yazdıkları metinlerden anlaşılan, bir kadından beklenen ailesinin seçtiği kocayı kabul etmesiydi. *Siranuş* romanı yoksul bir zanaatkarın oğlu olan Yervant'a aşık olan Siranuş'un öyküsünü konu alır.

Babası Siranuş'un Yervant ile evlenmesine izin vermez. Karısının onayını almadan ve kızına sormadan, kızının kendisi gibi zengin bir amira ile evlenmesine karar verir. Düsap kurguladığı bu çatışmada kadın ile erkek arasındaki eşitsizliği çok açık bir biçimde sergiler. Özellikle baba ve eşi arasında geçen şiddetli tartışmada, erkeklerin evlilik akdine sadık kalmadıkları ve bu durumu hakları olarak gördükleri noktada, yani evlilik hayatında erkeğin zinayı reddetmemesi durumunda ortaya çıkan sorunların büyüklüğü ele alınır. Kadınlar bu konuda eşitlik istemektedir. Siranuş'un annesi ve babası arasında geçen tartışma Düsap'ın modern ile geleneksel arasındaki çatışmaya dair anlayışını yansıtır. Siranuş'un annesi karşılıklı aşka ve saygıya dayanan bir evliliği savunurken, babası evlilikte geleneksel kadın ve erkek davranışına dair beklentileri temsil eden görüşleri yansıtır. Kadın bu sistemin içinde ezilendir. Erkeğe evlilikten önce ve sonra serbestlik tanınırken, kadına tanınmaz. 'Siranuş' romanında merkezde yer alan sorun, modern bir kadın portresi çizen baş karakter Siranuş'un kadınlara yönelik geleneksel tutumlar altında acı çekeceği olumsuz ve verimsiz bir hayata sürüklenmesidir.

Kendi sağlık sorunları ile mücadele eden Düsap'ın çok sevdiği kızını kaybetmesi hayatında onulmaz acılara yol açar, fakat Düsap güçlü bir kadındır, mücadeleye devam eder, kızının ölümünden sonra bir eser yayımlamaz, ancak günlük tutmayı ve İstanbul'daki evinde edebi salon toplantıları düzenlemeyi 16 Ocak 1901'de ölünceye dek devam eder. Edebi salon toplantıları, başta Zabel Yesayan olmak üzere birçok yazar ve entellektüele düşüncelerini ifade edecekleri patikaların izlerini bulma cesareti veren bilim odağı olmuştur.

Sırpuhi Düsap ve ardılları kadınların haklarının korunmadığına ilişkin eleştiriler getirdiler, ve hak eşitsizliğinin ve özgürlükler sorununun kadınların bireysel kararlarıyla çözümlenebileceğini öne sürdüler. Bu yaklaşımlar duygusallık göstergesi olarak görüldü, fakat bu yazıyı hazırlarken kaynak olarak kullandığımız makalenin yazarı Victoria Rowe* bu eleştiriye şiddetle karşı çıkıyor ve diyor ki; "Düsap gibi öncü yazarlar, hangi kadınsı ve erkeksi davranış kalıbının uygun kabul edilip edilmeyeceği konusundaki toplumsal anlayış değişmeden kadının konumunun değişeceğine inanmıyorlardı. Onlar cinsiyet rollerinin toplumsal kurgular olduğunu, bu rollerin değişiminin başka değişimlerin önkoşulu olduğunu biliyorlardı".

KAYNAKÇA:

Bu yazı Chuo Üniversitesinde (Tokyo) Kültürel Çalışmalar Bölümü öğretim üyesi Victoria Rowe 'un *AHistory of Armenian Women's Writing:1880-1992,*(Londra:Cambridge Scholars Pres,2003) başlıklı makalesinden düzenlenmiştir. Doktora derecesini Toronto Üniversitesi'nde alan Rowe, Ermeni kadın yazarlar, Ermeni kadın hareketleri gibi konular üzerinde çalışıyor.

Bir Adalet Feryadı, Osmanlı'dan Türkiye'ye Beş Feminist Yazar 1862-1933. Derleyen: Lerna Ekmekçioğlu, Melisa Bilal, içinden: "Öncü Anneler ve 2Gerçek Kız Kardeşler' ve Sırpuhi Düsap", sayfa: 35-79, yazar:Victoria Rowe, İngilizceden Çeviren:Zülal Kılıç. Aras Yayıncılık, İstanbul, 2006.

SIRPUHİ DÜSAP

Mezarı Başında anıldı

Ölümünden bu yana bir asırdan fazla zaman geçmesine rağmen o devirlerde ortaya koyduğu fikirlerin günümüzde de geçerliliğini sürdürdüğü feminist hareketin öncülerinden Sırpuhi Düsap'ı yalnızca Ermeni kadınıyla değil, kadınlarla ilgili görüşlerini hatırlatmak ve değerlendirmek mümkündür. Geçtiğimiz sene bu amaçla Pangaltı Latin Katolik Mezarlığı'nda bulunan kabrinin başında bir anma töreni düzenlendi.

Türkiye Katolik Ermenileri Ruhani Reisi Kerabayzar Levon Zekiyan yönetimindeki Surp Badarak ayini mezarlığın içindeki şapelde gerçekleştirildi. Ayinden sonraki hokehankist dualarında Sırpuhi Düsap ile birlikte aydın ve eğitimci tüm kadınlar anıldı.

Kerabaydzar Zekiyan ayindeki vaazında kadınların toplumsal yaşamdaki rollerine ve kadın olmanın güçlüklerine değindi. Yazar Sırpuhi Düsap'ın Osmanlı döneminde feminist hareketin önemli bir ismi olduğunu vurgulayan Kerabaydzar, feministler, Ermeni kadınlar ve faaliyetleri hakkında bilgiler verdi. Kadınların toplumsal yaşamda ve toplumun gelişiminde önemli yer tuttuğuna işaret etti ve annelerin toplumu şekillendiren önemli roller üstlendiklerine dikkat çekerek kendi öğretmenlerini de saygıyla andı.

Ayinin sonunda düzenlenen törende Sırpuhi Düsap'ın ayrıntılı biyografisi Ermenice ve Türkçe olarak okundu. Törenin ardından milletvekili Garo Paylan ve diğer katılımcılar Düsap'ın mezarına çiçek bıraktılar. Beklentiler bu anma töreninin her yıl tekrarlanması yönündedir.

KADIN VE AİLE

Uzman Psikolog: Seliyha Elbeyoğlu

21. yüzyıldayız, kadınlar artık her yerde. Toplumsal rollerde gösterdiği başarı ve elde ettiği maddi olanaklar onu özgürleştirdi. Eğitime ayrılan süre uzadı, evlenme yaşı ötelendi, meslekler cinsiyetsizleşti, annelerin babaların kızlarına öğütleri bile değişti. Ama yine de hala "aile" kelimesinin yanına en yakıştırılan kelimedir kadın, tıpkı zihinlerdeki gibi. Karı koca ve çocuktan oluşan topluluk diye tanımlanır aile. Aile deyince akla hemen çocuk gelir, anne gelir, kadın gelir. Günümüz modern kadının toplumsal rollerinin çeşitliliği, ekonomik kalkınmadaki payı ve toplumsal statüsündeki yükselmesi bile bunu değiştirememektedir. Zihinlerde kadın erkekler gibi bireysel olamamaktadır. Toplumsal ve siyasal anlamda kadının statüsüne yönelik tüm girişimler bile kadının ev ve iş yaşamını uzlaştırma konusunda yaşadıkları sorunları çözmeye yöneliktir. En fedakar eşe sahip olan kadınlarda bile aile yaşamında çocuk, yaşlı ve hasta bakımı gibi yükümlülükler önce kadının sonra eşi ve onundur. Aslında bu cinsiyet ayrımcılığının getirdiği bir durumdan çok biyolojinin getirdiği doğal bir sonuçtur. Doğurganlık kadına özgüdür ve doğurganlık erkekle kadını biyolojik olarak farklı kıldığı gibi kadındaki bir çok psikolojik ve davranışsal farklılığın da temelidir. Örneğin yapılan araştırmalar kadının beyninde özellikle de hamilelik dönemiyle birlikte en çok endişe, kaygı ve risk saptamayla ilgili bölgelerin daha fazla çalıştığını göstermektedir. Doğumla birlikte de "annelik davranışlarını" göstermesini başlatan hormonlar salgılanmaktadır. Bu annelik davranışlarının kadın beyninde programlanmış olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla annelerde bebeğe adapte olmak için doğal bir avantaj söz konusu olduğu gibi erkek beynine göre daha duyarlı ve duygusal olmasına da sebebiyet vermektedir. Üstüne üstlük kadının yine biyolojik olarak erkeklerden fiziksel olarak daha az güçlü olması onların korumasız algılanmasının sebebi olduğu gibi onca modernleşme ve toplumsal, statüsel güçlenmeye rağmen kadının fiziksel olarak olmasa bile psikolojik olarak korunma ihtiyacı değişmemektedir. Tüm bu dinamikler sentezinden bakıldığında kadının ev dışında güçlenmesi (iyi bir işe, mevkiye sahip olabilme, maddi imkanlara sahip olma) ataerkil dünya düzeninde ona atfedilen ev içi sorumluluklar alanında üstlendiği rolün ikinci planda kalması, eşlerine yönelik beklentilerde değişim olması günümüzün bir gerçekliği olsa da söz konusu aile kurmak ve aileyi yönetmek olduğunda kadının kendine yönelik beklentileri de toplumun kadından beklentileri de değişmemektedir ya da değişememektedir. Kadının statüsüne yönelik bir çok zorluğu ve fedakarlığı beraberinde getiren bu durum toplumsal bir dayatma mı, adil mi olup olmadığı başka bir tartışma konusudur ancak bunun cinsiyet farklılığının doğal bir sonucu olarak görülmesi özellikle de konu aile kurmak olduğunda eşler arasında doğal bir koalisyonu da beraberinde getirecektir. Çünkü mutlu ve sağlıklı bir ailenin sırrı kadın ve erkeğin toplumsal rolleri ne olursa olsun evrimsel ve duygusal açıdan birbirlerine ihtiyaçları oldukları bilerek, biyolojik farklılıklarına saygı duyarak toplumsal rollerini ilişkilerinde kişilik çatışmalarına dönüştürmemelerinde saklıdır. Sevme, sevilme ve bağlanma ihtiyacı evrenseldir.

Kayıp Kentten Manevi Vatana

Türkiye Ermeni Katolik Kilisesi Ruhani Reisi Başepiskopos Boğos Levon Zekiyan'ın Aras Yayıncılıktan çıkan *Kayıp Kentten Manevi Vatana*: "Ermeni Tarihine Toplu Bir Bakış Denemesi" başlıklı kitabının tanıtımı 29 Nisan Pazar 2018 günü Surp Pırgiç Ermeni Katolik Kilisesi'nde gerçekleştirildi. İlk kez Venedik'te 2000 yılında basılan kitap İtalyanca aslından Sema Postacıoğlu'nun çevirisiyle Türkiye'de okurlara kazandırıldı. Editörlüğünü Sosi Dolanoğlu'nun yaptığı kitabın sunuşu dilbilimci Giancarlo Bolognesi tarafından kaleme alınmıştır. Prof. Levon Zekiyan'ın 1981-96 yılları arasında kaleme aldığı yazıların önemli bir kısmı bu kitapta derlenmiştir. 2010 yılında Hrant Dink Vakfı'nın ve İstanbul Bilgi Üniversitesi'nin girişimleriyle düzenlenen "Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de Kültürel Etkileşimler" (Cultural Interactions in the Ottoman Empire and Turkey) başlığı altında organize edilen sempozyumda yaptığı "Osmanlı'nın kendine özgü Çoğulculuğu ve Tarihin Akışı İçinde Türk-Ermeni İlişkilerine Bir Toplu Bakış Denemesi" başlıklı açılış konuşmasının metni de kitaba eklenmiştir.

Açılış konuşmasını Aras Yayınevi genel yayın editörü Rober Koptaş'ın yaptığı, organizasyonda İstanbul Şehir Üniversitesi'nden öğretim üyesi Dr. Mehmet Fatih Uslu ve Ankara Sosyal Bilimler Üniversitesi'nden öğretim üyesi Dr. Murat Cankara konuşmacı olarak yer aldı. Sunum Ertan Tekin'in duduk dinletisi ve Levon Zekiyan'ın kapanış konuşması ile sona erdi. Kalabalık bir topluluğun yer aldığı etkinliğe Belediye Başkanı Hayri İnönü, Patrik genel vekili Aram Ateşyan, Sarıyer Belediye başkan yardımcısı Hüseyin Coşkun, Kezban ve Hüseyin Hatemi, Cemaat Vakıfları Başkanı Moris Levi, Süryani Ortodoks Cemaat Başkanı Sait Susin gibi toplumun önde gelen simalarının yanı sıra akademisyenler sanatçılar ve vakıf yöneticileri katıldı.

İlk konuşmacı Dr. Murat Cankara, Sayın Zekiyan'ın kitabı üzerine yapacağı konuşmayı gurur vesilesi olarak adlandırdı ve kitabın bütününe yönelik değerlendirmede bulundu. Cankara, Ermenilerin temas halinde olduğu her toplumda iz bırakan güçlü bir kültüre sahip olduklarını, sorunları aşmak konusunda beceriklilik, yetenek ve esneklik gibi üç önemli olgunun Ermeni medeniyetini belirleyen özelliklerden olduğunu ve kitabın bunları daha iyi anlama ve algılama çabası olarak okunabileceğini söyledi. Cankara kitapta yer alan yazıların özcülükten uzak olması, tarafsızlığı ve kavramsal ayrılıklara karşı duyarlılığı arttıran ince nüansları barındırmasını etkileyici bulduğunu belirtti.

Kitabın genel haritasının bu şekilde çerçevesini çizen Murat Cankara kitapta bulunan dip notlara, zengin kaynaklara, çalışılmış arşiv malzemesine dikkat çekti. Cankara, Levon Zekiyan'ın Avrupa dilleri üzerindeki hakimiyetine de vurgu yaptı ve kendisinin derin bilgisine duyulan hayranlığı dile getirerek konuşmasını sonlandırdı.

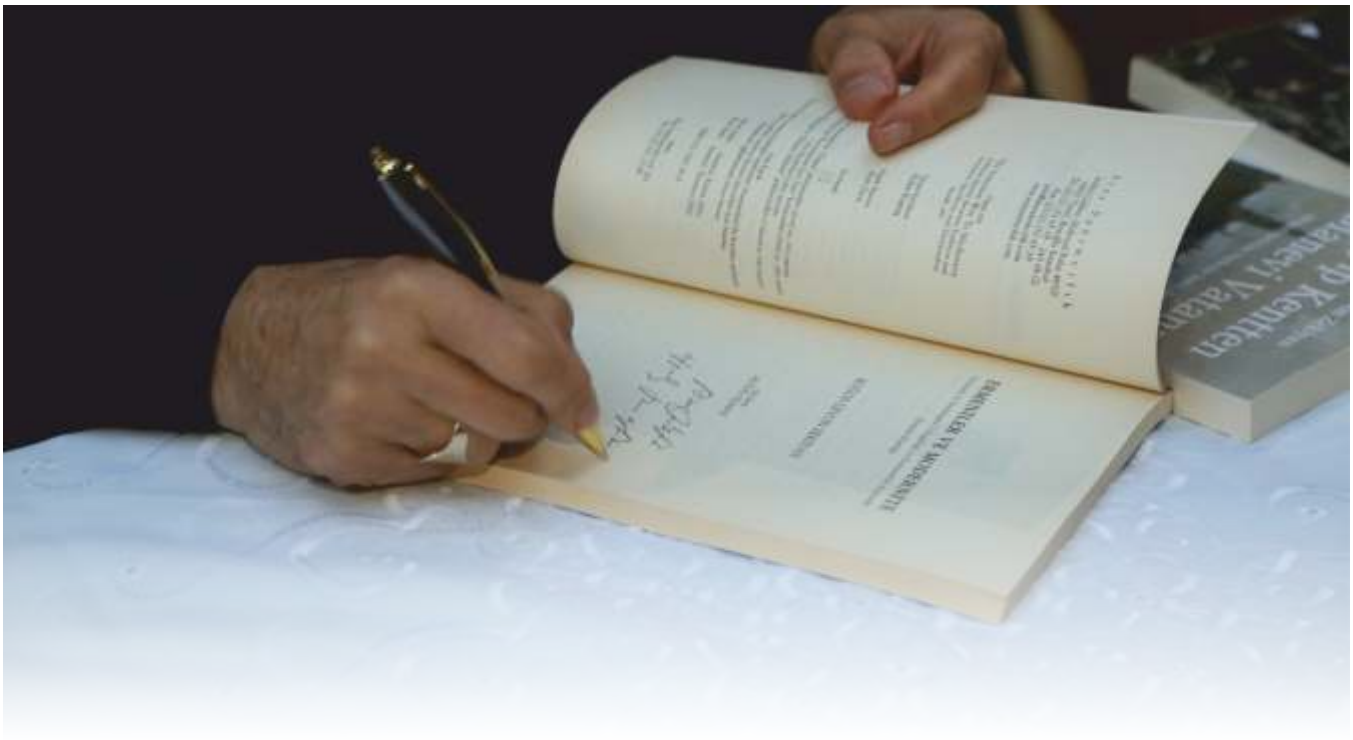

İkinci konuşmacı 2007 yılında Ermenice öğrenmek üzere Venedik yaz okuluna giden ve Prof. Levon Zekiyan'ın öğrencisi olan Dr. Mehmet Fatih Uslu kitabın bir özetini sundu. Osmanlı-Ermeni tarihi üzerine çalışmalar yapan Sayın Uslu kitabı Ermeni tarihinin temel meselelerini ve modern ve dağınık Ermeni toplumunun sorunlarını görünür kılmak açısından çok öğretici bulduğunu, Prof. Zekiyan'ın yapıtını azınlık olan toplumlar ve azınlıkların yaşadığı devletler için önerdiği çözümlerle, canlı ve güncel meselelere yeni perspektif açan akademik bir çalışma olarak niteledi. Dr. Mehmet Fatih Uslu, ayrıca kitap üstüne yaptığı konuşmanın geniş bir açılımını okurlar için kaleme aldı.

Organizasyonun kapanışında söz alan Kerabaydzar Levon Zekiyan, her iki öğretim üyesinin kitabına yaptığı yorumlardan ve kitabının doğru bir şekilde anlaşılmasından çok memnun olduğunu bildirdi, kitabın toplumsal refaha ve çözümlere ufak da olsa bir katkıda bulunmasının çok sevindirici bulduğunu sözlerine ekleyerek, konuşmacılara ve kısa bir dinleti sunan duduk sanatçısına teşekkür etti. Sunumun ardından gerçekleşen kokteyl esnasında sayın Levon Zekiyan uzun bir kuyruk oluşturan dinleyicilerin kitaplarını imzaladı.

Günümüzde Kimlik Meselesi

Mehmet Fatih Uslu

Ermeni kültür dünyasının büyük düşünürlerinden Kerabaydzar Boğos Levon Zekiyan'ın "Kayıp Kentten Manevi Vatana" adlı eseri, 2018 yılı başlarında Aras Yayıncılık tarafından yayımlandı. Aslı İtalyanca olarak 2000 yılında basılan kitabı Türkçeye Sema Postacıoğlu tercüme etti. Türkçe baskıya Zekiyan'ın Hrant Dink Vakfı'nın 2010 yılında düzenlediği "Osmanlı İmparatorluğu ve Türkiye'de Kültürel Etkileşimler Sempozyumu"nda yaptığı açılış konuşmasının metninin de eklendiğini not edelim.

Kitabın ismi daha çok bir tarih yapıtı izlenimi verse de aslında kitap çoğunlukla Ermeni kimliği üzerine makalelerden oluşuyor. Bu kimliğin tecrübesinin çeşitli veçheleri, temel nitelikleri, var kalma ısrarı hatta direnişi ve bu süreçte karşı karşıya kaldığı büyük meseleler tartışılıyor. Bu tartışmanın oldukça geniş bir zaman ve mekân aralığında yapıldığını söyleyebiliriz. Bir yandan geniş Ermeni tarihinde (özellikle yazılı kültür devresinde) dolaşılırken, bir yandan da hem Ermenilerin tarihi vatanları hem de çeşitli vesilelerle gittikleri ve kendilerine memleket kıldıkları farklı coğrafyalara uzanılıyor.

Kitapta, biraz da okuru yoğun tarih, teoloji, siyaset ve kimlik tartışmasına hazırlamak için zemin bilgisinin önemsendiğini görüyoruz. Zekiyan, kitapta bu bağlamda hem Ermeni tarihinin genel bir dönemlendirme ve değerlendirmesini yaparken hem de kullanacağı temel kavramları tanıtıyor. Özellikle kitabın ilk bölümü bu açıdan toparlayıcı ve konuya uzak okurlar için faydalı. Burada klasik çağlardan moderne bir aks çiziliyor ve Ermeni tarihinin temel durakları ve meseleleri vurgulanıyor.

Kitap için tek bir merkez kavram belirleyecek olursak bunun "kimlik" olduğu kanaatindeyim. Zamanın ve mekânın çeşitli kesişimlerine bakarken Zekiyan, Ermeni tarihini bir kimlik mücadelesi olarak okuyor en genel ifadesiyle. Ermeni toplumunun dünyanın çeşitli coğrafyalarındaki yaygın varlığının ve başka mütehakkim kültürlerle yaşama tecrübesinin bu kimlik mücadelesini ister istemez merkeze getirdiğini söyleyebiliriz. Yazar, Ermenilerin 6. yüzyıldan beri Batı'ya yöneldiğinin ve buralarda kendine alternatif yaşam alanları yarattığının altını çiziyor. Bu bağlamda söz konusu yönelişin önemli duraklarından biri olarak İtalya'nın öne çıktığını görüyoruz.

Bu İtalya vurgusu bir yanıyla İtalya'nın, Venedik'teki San Lazzaro Mıkhitarist Manastırı merkezde olmak üzere, Ermeni kültüründe yoğun tesir sahibi olmasıyla alakalı. Ama bir yandan da bunun, yazarın bizzat kişisel tarihinin bir yansıması olduğunu söylemek mümkün. Bilindiği gibi, Profesör Zekiyan çok uzun yıllar İtalya'da yaşamış, Mıkhitarist Manastarı'nda eğitim aldıktan sonra Murat-Rafaelyan Koleji'nde öğretmenlik ile müdürlük ve Venedik Ca' Foscari Üniversitesi'nde Armenoloji hocalığı yapmış. Mıkhitarist Manastırı ve Murat-Rafaelyan Koleji'nin İtalya'daki Ermeni varlığının en önemli kurumları olduğunu söyleyebiliriz. Bir yandan ülkeyle çatışmasız ve ahenkli bir ilişki tesis etmede muvaffak olmuş, öte yandan da Ermeni kültürel kimliğini korumayı hatta kuvvetlendirmeyi ve zenginleştirmeyi başarmış kurumlar bunlar.

Bu noktada kitapta, Kerabaydzar Zekiyan'ın İtalya ile karşılaşma ve İtalya kültürü ve akademisi içinde bir Ermeni olarak var olma tecrübesini bu tarihi kurumlar içerisinde yaşamasının, metnin ürettiği eleştiride belirleyici olduğu kanaatindeyim. Dolayısıyla dikkatli gözlerin kitabı okurken, ağırlıkla satır aralarına saklanmış bu şahsi hikâyeyi keşfetmekten de zevk alacağını tahmin ediyorum.

Eserde kimlik meselesi bağlamında tartışma yürütülürken bir Batı eleştirisinin aşama aşama öne çıktığını görüyoruz. Zekiyan "milli egemenlik" kavramı etrafında oluşmuş Batı-merkezli yönetim biçiminin, ulus-devletin ve ulus-devletin hukuk anlayışının tüm başarılarına rağmen bazı temel körlüklerle malûl olduğu kanaatinde. Burada, ulus-devletin "teritoryal olmayan azınlıklar" karşısındaki tavrını bir turnusol kâğıdı olarak görüyor. Bununla kastedilen, yaşadığı ülkenin belli bir bölgesiyle tanımlanmamış, ülkeye düzensiz biçimde dağılmış etnik gruplar. Zekiyan'a göre modern devlet bu unsurları kendisine "entegre" etmekten ziyade, "asimile" etmeye eğilimli. Bu gruplara mensup insanları bir yandan yurttaş haklarıyla donatırken, öte yandan da onlardan "milli kimlik"i edinmesini, etnik kimliğini büyük ölçüde feda etmesini talep ediyor.

Elbette, geniş bir diasporası olan Ermeni toplumu için bunun nasıl da hayati bir mesele olduğunu tahmin etmek zor değil. Bu zorluk karşısında Zekiyan bir ara yolun mümkün olduğuna, bunun için Batılı toplumların Doğu'nun tecrübesinden ilham alabileceğine dikkat çekiyor:

"Düşüncelerimizin temelini oluşturan ve bu düşüncelerin toplamından ortaya çıkan emellere en uygun toplum modeli, Doğulu sistemin tek taraflı ve genellikle bugüne dek yapıldığı gibi, ütopik bir şekilde Batılı anlamda "laikleştirilmesi"yle değil, hem Doğu'yu hem Batı'yı kapsayan çifte bir 'ıslah' hareketi sonucu gerçekleşmelidir. Böylece Batı, hukukun konusu olarak teritoryal olmayan etnik grup kavramını, içerdiği bütün toplumsal ve kültürel sonuçlarıyla, nihayet formüle edebilir; Doğu ise etnik aidiyet gerçekliğini dini referanslardan bağımsız olarak tanıyabilir, dolayısıyla hukuki ve fiili olarak, hakları ve ödevleriyle, etnik grup üyelerini eşit yurttaşlar olarak tanımış, herkesin dini özgürlüğüne ve etnik kültürel özelliklerine hem birey hem de cemaat düzleminde saygı göstermiş olur. (S.115)

Bu alıntıdan da anlaşılabileceği gibi, uluslaşma aşamasına nispeten sonra geçen toplumların Batı örneğini bire bir taklit etmesini de tehlikeli ve yanlış bulduğunu görüyoruz Zekiyan'ın. Bu, "katı ulus-devlet" modeline geçiş onun kendi içinde sahip olduğu çoğulluk imkânlarını da öldürmek demek zira. Oysa, özellikle "emperyal gelenek" içinde asimile olmadan entegre olmanın mümkün olduğunu söylemek mümkün ve daha önemlisi bu tecrübenin bugüne dair söyleyecek önemli sözleri var:

"[Emperyal devlet modelleri] farklı etnik ve milli gerçekleri göz önünde bulundurmazlık edemezdi; olsa olsa, bazen bu gerçeklerle başa çıkamazlardı, ama her zaman değil. Yerlilerden farklı etnik kökene sahip olanların ikinci sınıf tebaa olarak görülmesi, elbette temel bir kusurdu. İşte, yeni hukuk devleti anlayışı tam da bu noktada temel düzeltmeyi yapabilir ve yapmalıdır: emperyal sistemde olduğu gibi, devletin egemen etnokültürel boyutundan farklı olanları tanınmak ve aynı zamanda, köken ya da etnokültürel aidiyet ayrımı yapmaksızın, ama başkalığını da görmezden gelmeden, tüm yurttaşlara yurttaşlık haklarını yeniden vermek." (S.151)

Elbette bu etkileyici perspektifin göz ucuyla Osmanlı geçmişine baktığı, alttan alta Ermenilerin sonu büyük acıyla ve travmayla biten bu tecrübesini akılda tutarak ilerlediği söylenebilir. Kitaba eklenen son makale bu alttan alta yürüyen tartışmayı metnin son sayfalarında yüzeye çıkarıyor. Zekiyan tam da bu makalede kitap boyunca sık sık karşımıza çıkan *"teritoryal olmayan azınlık" kavramını "millet sistemi" bağlamında tekrar tartışıyor: "İncelememiz ilerledikçe gerek 'millet' sisteminin tarihsel içleminin özü, gerekse modern bir teritoryal olmayan azınlık kuramının yapımında örnek olacak nitelik ve işlevde sunabileceği öğeler açıklığa kavuşacaktır."* (S.204) Burada, millet sisteminin yukarıda söz ettiğim "emperyal gelenek"in ve Doğulu devlet modelinin bir örneği olarak tartışıldığını görüyoruz.

Bütün bu sözlerin arkasından, Zekiyan'ın bu zengin eserde bizi bir yeni devlet modelini, bugünün kaba karşıtlıklarını "ıslah" etmeyi mümkün gören eleştirel bir perspektifi tartışmaya davet ettiğini söyleyebiliriz. Bugün hâlâ Osmanlı bakiyesi olan bir toplumda ulus devlet olmanın getirdiklerini ve götürdüklerini tartışmayı sürdürdüğümüz düşünülürse bu tartışmanın bizim için sadece yararlı değil gerekli olduğu da kanaatindeyim. Bu önemli eserin hakkıyla okunması ve tartışılması dileğiyle…

Mıhitar Appahayr Büstünün Açılış Töreni

İstanbul Mıhitaryan Manastırı'nın kurucusu Mıhitar Appahayr'ın büstü Bomonti Mıhitaryan Okulu'nun bahçesine yerleştirildi. Açılış töreni 21 Mayıs 2018 Pazartesi günü yapıldı. Törene AK Parti Şişli İlçe başkanı Ömer Fuat Günday, Şişli İlçe Milli Eğitim Müdürü vekili Ertan Demirtaş, Türkiye Ermeni Katolikleri Ruhani Reisi Kerabaydzar Levon Zekiyan, Ermeni Patrik Vekili Başepiskopos Aram Ateşyan, Bomonti Mıhitaryan Okulu Vakfı başkanı Rita Nurnur, Feriköy Surp Vartanants Kilisesi Vakfı başkanı Manuk Öğer, Surp Agop Vakfı başkanı Bernard Sarıbay, Cemaat Vakıfları temsilcisi Moris Levi, Ruhaniler ve Ermeni okullarının müdürleri, öğrenciler ve öğretmenler katıldı.

Okul Müdürü ve Kurucu Temsilcisi Karekin Barsamyan, açılış konuşmasında Mıhitar Appa'nın hayatını anlattı. Büstün yapımında katkısı bulunan Kerabaydzar Zekiyan, Ohannes Seheryıldız, heykeltıraşlar Çağdaş Erçelik ve Deniz Çobankent'e ve okulun resim öğretmeni Gülçin Ezer'e teşekkür etti.

Törenin devamında öğrenciler koreografılığını Aslin Dişçi'nin yaptığı bir dans gösterisi sundular. Öğrencilerden Samuel Bedrosyan, Kurken Hagopyan ve Talita Dağ Mıhitar Appahayr üzerine yazılmış özdeyişleri okudular. Vakıf başkanı Rita Nurnur okulun eğitim programına dair bilgiler aktardı ve okulun arazi sorununun kısa zaman içersinde çözülmesine dair dileklerde bulundu. Şişli İlçe Eğitim Müdür vekili Demirtaş'ın konuşmasının ardından Kerabaydzar Zekiyan kapanış konuşmasını yaptı. Zekiyan Mıhitar Appa'nın kimlik ve millet üzerine önemli çalışmalar gerçekleştirdiğini ve Doğu-Batı sentezi yapan ilk isimlerden biri olduğunu sözlerine ekledi.
Tören büstün açılmasıyla sona erdi.

BİR KURULUŞ ÖYKÜSÜ

Tarabya Surp Andon Kilisesi ve Andon Tıngır Yaver Paşa

Andon Tıngır Yaver Paşa 1871 yılında, Tarabya'da, Frenkler (Avrupalılar) mahallesinde bir arsa satın alır ve üzerine Padovalı Aziz Antuan'a vakfettiği küçük bir kilise yaptırır. 1877 Yılında, günün Ruhanî Reisi olan Andon Bedros IX. Hasun Gatoğigos Hazretleri'nin bilgisi dahilinde kiliseyi ve bitişiğinde bulunan gayri-menkulleri Ruhanî Reisliğin idaresine teslim eder. Yapımı yaklaşık bir yıl süren kilisenin iç kısmında üç sunak, bir vaftiz yeri, bir kürsü ve bir de küçük sakristi bulunur. Dış kısmında iki yandan yükselen iki çan kulesi yer alır. Kilise geniş bir bahçeyle çevrilidir. Kilisenin çatısının çizimi mimar M. Razi tarafından yapılmıştır.

Andon Tıngır Paşa'nın Hayatı (1810-1908)

Andon Paşa 1810 yılında, İstanbul'da on çocuklu bir ailenin altıncı evladı olarak dünyaya geldi. Babası Hovsep Tıngır Amira Ankara'lı bankerdi. Annesi Luçika Kılıcıyan ise Ankara'lı saygın bir ailenin kızıydı.

Andon Tıngır Paşa genç yaşta babasını kaybetti. Bab-ı Ali'de hizmete başladığında 24 yaşındaydı. Ermenice ve Türkçe dışında Fransızca, İtalyanca, ve Yunanca öğrendi. 1847 yılında diplomat olarak Osmanlı İmparatorluğu'nun hizmetine girdi. Dönemin Fransa Büyükelçisi Süleyman Paşa'nın birinci sekreteri ve tercüman olarak Paris'e gönderildi. 1850 Yılında Bab-ı Ali'de tercüme bürosu ataşeliğine atandı. 1852'de Musa Saffet Paşa'nın talimatıyla birinci tercüman sıfatıyla Arşipel'e* gönderildi. Bu görevde gösterdiği başarılar nedeniyle Sultan Abdülmecit tarafından İftihar Madalyası ile ödüllendirildi. Aynı yıl İmparatorluğun Denizcilik Müdürlüğü'nde göreve atandı.

1854'ten önce "Bey" unvanını almış olan Andon Paşa'ya, Harbiye Bakanı tarafından ordugah yardımcısı anlamına gelen Yaver unvanı verildi. 1885'te ise Doğu Orduları Yabancı Dilleri Masası Başkanı olması nedeniyle "Kaymakam" derecesi ile onurlandırıldı.

Andon Paşa'nın aldığı unvanlar ve madalyalar bunlarla sınırlı değildir.

Padişah, Andon Paşa'ya gösterdiği liyakat ve çalışmaları için Deniz Albayı rütbesini vermiş ve Dördüncü İmparatorluk Mecidiye Madalyası ile ödüllendirmiştir*.

Andon Paşa 1857 yılında Yabancı Diller Masası Başkanı olarak Harbiye Bakanlığı'na atandı. 1868'de Hazine Hassa Bakanlığı Gemileri Umum Müdürü olduğunda, kendisine İkinci Ulay nişanı verildi. Dört yıl sonra, 1872'de ise Osmanlı Postaları Umum Müdürü oldu ve bu kez Üçüncü İmparatorluk Mecidiye Madalyası verildi. 1873 Yılında Danıştay Üyesi olduğunda İkinci İmparatorluk Mecidiye Madalyası'na sahip oldu. Andon Paşa üç yıl sonra yeniden Posta ve Telgraf Müdürlüğüne getirildi ve Paşa ünvanını aldı.

1881 yılında Osmanlı Devleti Borçlar Kurumu'nda Genel Denetleyici görevine getirildi ve kendisine Birinci İmparatorluk Madalyası takıldı.

Andon Paşa yabancı devlet adamlarının da sevgi ve saygısını kazanmıştı ve onlar tarafından çeşitli rütbelerle: Fransa "Legion d'Honneur" haçı, İtalya "Taç Madalyası", Avusturya "Azizler, Maurice ve Lazare" madalyası, Papa IX Pius; "Aziz Gregorius Madalyası", gibi muhtelif rütbelerle ödüllendirilmiştir.

Andon Tıngır Paşa 1850 yılında asil bir Fransız ailesinden bankacı Bay David Glavoni'nin kızı Bayan Fanni Glavoni ile evlendi. Çocukları olmadı. 1903 yılında hayata gözlerini yuman Bayan Fanni, Tarabya Surp Andon Kilisesinin alt kısmında hazırlanan aile kabristanına defnedildi. Andon Paşa 1908 yılında vefat etti. Zamanın Ermenice gazetesi Mecmuai-Ahbar'da bu değerli insan için: "O, sadece Osmanlı İmparatorluğu'na değil, kendi cemaatine de onur getirmiş bir kişiydi" denmiştir.

Andon Paşa'nın cenaze merasimi görkemli bir törenin ardından Taksim Surp Hovhan Vosgeperan Kilisesi'nde yapıldı. Vasiyeti üzerine aziz naaşı Tarabya Surp Andon Kilisesi'ndeki yer altı kabrinde eşinin yanına defnedildi.

Tatyana Çubukkeryan Çeliktop

Bu yazı merhum Başepiskopos Hovhannes Çolakyan'ın "L'EGLISE ARMMENIENNE CATHOLIQUE EN TURQUUIE" adlı eserinde yer alan TARABYA SURP ANDON KİLİSESİ başlıklı yazısından sadeleştirilerek hazırlanmıştır.

*) Arşipel: Ege Denizinin ilk çağlardaki adı, aynı zamanda Akdeniz Uygarlığının Kaynağı olarak biliniyor.
*) Osmanlı İmparatorluğu madalya sisteminde dereceler 5'den 1'e sıralanırdı.

TARİHİ EMANETLER ARTIK MÜZEDE

MÜZENİN AÇILIŞI VE İLK KOMÜNYON TÖRENİ

Değerli din adamları ve çok sayıda cemaat üyesinin katılımıyla, uzun uğraşlar ve emekler sonucu kurulan müze kapılarını ziyaretçilere açtı. Ermeni Katolik Cemaati, bundan böyle kiliseler ve din adamlarına ait tarihi eşyaları ve kutsal objeleri, Surp Asdvadzadzin Kilisesi çatısı altında yapılandırılan müzeyi gezerek görebilecekler.

Temelleri rahmetli Başepiskopos Hovhannes Çolakyan tarafından atılan müzenin açılışı 8 Nisan 2018 tarihinde Türkiye Ermeni Katolikleri Başepiskoposu Pek Muhterem Levon Zekiyan tarafından yapıldı. Müzede 255 parça eşya sergilenmekte olup, 150 yıl öncesine dayanan eserler bulunmaktadır. Müzede sergilenen en yeni eşya ise 4 Haziran 2017'de Pek Muhterem Levon Zekiyan'ın Ruhaniliğinin 50. Yıldönümü münasebetiyle kendisine Surp Agop Hastanesi Yönetim Kurulu tarafından hediye edilen gümüş tepsidir. Bunların dışında müzede çeşitli haçlar, giysiler, tablolar, madalyon, el işlemeli sunak örtüleri ve kutsal kitaplar sergilenmektedir.

Bu müze cemaatin büyük bir eksikliğini gidermekte, geçmişten günümüze bir köprü oluşturmaktadır.

Müze arzu eden ziyaretçiler tarafından randevu talep edilerek gezilebilir.

Geleneksel I. Komünyon Töreni

8 Nisan 2018 tarihinde, Türkiye Ermeni Katolik Patrikhanesi Sakızağacı Surp Asdvadzadzin Kilisesinde gerçekleştirilen ayinde, bu tören için hazırlanan çok sayıda çocuk Başepiskopos Levon Zekiyan'ın elinden ilk komünyonunu aldı.

İlk Komünyon bir çok Hristiyan aile için heyecan ve mutluluk vesilesidir, zira evlatlarının Hristiyan yaşamına ve iman hayatına girmesi bu törenle gerçekleşir. Çocuklar törenin öncesinde bilgilenme sürecine devam ederler. Din bilgisi çerçevesinde dini törenlerde kullanılan ritüeller hakkında bilgi sahibi olurlar, dualar ve ilahileri öğrenirler, böylece bu özel gün için hazırlanmış olurlar. Özel kıyafetler giyerek katıldıkları bu törende episkopos tarafında Rabb'in Sofrasına davet edilen çocuklar ilk komünyonu episkoposun elinden alarak Hristiyan ve iman hayatına adım atmış olurlar.

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆՇԱՆԱԿՈՒԹԵԱՄԲ ՆԻՒԹԱԿԱՆ ՄԵԾԱՐԺԷՔ ԱԻԱՆԴՆԵՐ ԱՍՓՈՓՈՒԱԾ՝ ԱՌԱՋՆՈՐԴԱՐԱՆԻ ՆՈՐԱԲԱՑ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻՆ ՄԷՋ

Տարուած երկարատեւ աշխատութիւններու եւ ի գործ դրուած ջանքերու իբր արդիւնք՝ ի վերջոյ Առաջնորդարանս բախտաւորուեցաւ եզակի թանգարանով մը: Այսուհետեւ ամբողջ հայ համայնքը եւ հետաքրքիրներ առիթը պիտի ունենան այցելելու Սաքըզաղաճի Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանի Սուրբ Աստուածածին եկեղեցւոյ երդիքին տակ հիմնուած նորաբաց թանգարանը, մօտէն տեսնելու համար հոն ի պահ դրուած եկեղեցապատկան կամ հոգեւորականներու յատուկ հնարժէք ցուցանմոյշները, ինչպէս՝ եկեղեցական սպասներ, սուրբ անօթներ եւ այլազան պատմական ու նուիրական իրեր:

Առաջնորդարանի մէջ թանգարան մը հիմնելու գաղափարը յղացած եւ այս ուղղութեամբ առաջին քայլերը նետած էր հոգելոյս Գերապայծառ Յովհաննէս Զոլաքեան: Իսկ թանգարանին բացումը կատարուեցաւ 8 Ապրիլ 2018-ին Թուրքիոյ Հայ Կաթողիկէ համայնքի Վիճակատար Արհի. Տ. Լեւոն Արք. Զէքիեանի կողմէ: Նոյն օրը եկեղեցւոյ մէջ տեղի ունեցած Առաջին Հաղորդութեան արարողութենէն ետք համայնքիս հոգեւորականաց դասու, հիւր հոգեւորականներու եւ բարեպաշտ ժողովուրդի մասնակցութեամբ թանգարանը իր դռները բացաւ այցելուներու առջեւ:

Թանգարանին մէջ այցելուներու համար ցուցադրութեան դրուած են մօտաւորապէս 255 թանկարժէք իրեր: Ասոնցմէ ամենահինները ունին առնուազն 150 տարուան անցեալ մը: Իսկ նորագոյնն է 4 Յունիս 2017 թուակնիքին Արհի. Տ. Լեւոն Արք. Զէքիեանի հոգևոր ծառայութեան յիսնամեակի առիթիւ Ս. Յակոբ Հիւանդանոցի Հոգաբարձութեան կողմէ իրեն յանձնուած արծաթեայ անօթը: Վերեւ նշուածներուն առընթեր՝ թանգարանին մէջ տեղ կը գտնեն նաեւ տարբեր հասակի խաչեր, լանջախաչեր, պանակէներ,կրօնականներու հանդերձանքներ, համբաւաւոր գեղանկարիչներու ձեռքէն ելած կտաւներ, Ս. Սեղանի ձեռագործ ծածկոյթներ, Ս. Գիրքեր եւ այլ արժէքաւոր իրեղէններ: Յոյսով ենք թէ յառաջիկայ տարիներուն թանգարանս իր բովանդակութեամբ ալ աւելի պիտի հարստանայ ու պիտի ծոխանայ:

Անտարակոյս կրնանք ըսել թէ այս թանգարանը համայնքիս մէջ կը լրացնէ կարեւոր պակաս մը, հանդիսանալով կամուրջ մը անցեալի ու ներկայի միջեւ:

Այս նորաբաց կառոյցը անհամբերութեամբ կը սպասէ ձեզի՝ իր թանկագին այցելուներուն: Իսկ թանգարան այցելելու համար կը խնդրուի կապ հաստատել եկեղեցւոյ քարտուղարութեան հետ:

ԱԻԱՆԴԱԿԱՆ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՂՈՐԴՈՒԹԵԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԻՒՆ

Սա մէկը որոշ է թէ Առաջին Հաղորդութեան արարողութիւնը ամէն քրիստոնեայ հաւատացեալի համար կը ներկայացնէ բացառիկ նշանակութիւն: Առաջին Հաղորդութիւնը քրիստոնեայ ընտանիքներու համար ուրախառիթ դէպք է եւ ծնողներուն կը պարգեւէ հոգեկան երջանկութիւն ու գոհունակութիւն, քանի որ այս յատուկ արարողութեամբ է, որ իրենց զաւակները մուտք կը գործեն քրիստոնէական կեանքէ ներս: Տղաքը ամիսներ շարունակ մասնատոր դասընթացքներով կը պատրաստուին այս իմաստալից արարողութեան: Անոնք տարրական քրիստոնէական եւ ծիսական գիտելիքներ կը ստանան ու կը սորվին աղօթքներ ու շարականներ:

Այսպէս՝ 8 Ապրիլ 2018 թուականին Հայ Կաթողիկէ Առաջնորդարանի Սուրբ Աստուածածին եկեղեցւոյ մէջ այս յատուկ օրուան առիթիւ մասնատրաբար զգեստաւորուած համայնքիս պարման ու պարմանուհիները իրենց Առաջին Հաղորդութիւնը ստացան Թուրքիոյ Հայ Կաթողիկէ համայնքի Վիճակատար Արհի. Տ. Լեւոն Արք. Զէքիեանի ձեռամբ: Անտարակոյս իրենց Առաջին Հաղորդութեան հետ միասին փոքրիկները իրենց առաջին քայլերն ալ նետած եղան քրիստոսավայել բարի կեանքէ մը ներս:

ZAHRAD (ZAREH YALDIZCIYAN) ANMA ETKİNLİĞİ

Haber : Mari Jaklin Koçyan

Zahrad; şiir için doğmuş ve ömrünü şiire adamıştır. 1924 yılında İstanbul Nişantaşın'da doğan ve 2007 yılında yine burada vefat eden, asıl adı Zareh Yaldızcıyan olan Zahrad; Çağdaş Ermeni Şiirinin önde gelen isimlerindendir.

Pangaltı Mıhitaryan Lisesi mezunu olan Zahrad, ömrü boyunca takip edilen, beğenilen, ilgiyle izlenen bir şair oldu. Daha genç yaşında 1960'da ilk kitabı Medz Kağak (Büyük Şehir) yayınlandıktan 1 yıl sonra İstanbul Patriği olacak olan Şnorhk Kalustyan'ın takdirini kazanmıştı. Daha sonraki Patrikler ise onu madalya ve nişanlarla ödüllendirdiler. Bunların yanısıra Zahrad; 1991'de Karekin Kazancıyan tarafından, Gatoğigos I Vazken'in layık gördüğü Surp Sahak Maşdots nişanı, 2002'de Patrik Mesrop Mutafyan tarafından İstanbul Ermeni Patrikliğinin 1ci Onur nişanı, 1999'da ise Ermenistan Cumhurbaşkanlığı tarafından ülkenin en büyük sanat ödülü Movses Khorenatsi nişanı ile onurlandırıldı.

Ermeni Toplumunda hayli sevilen ve şiirleri çeşitli dillere tercüme edilen Zahrad için 3 aralık 2017 tarihinde Türkiye Ermeni Katolik Başepiskoposluğu Kültür Etkinlikleri kapsamında Şişli Kent Kültür Merkezin'de, Pek Muhterem Levon Kerabaydzar Zekiyan'ın riyasetinde bir anma etkinliği düzenlendi. Kalabalık bir organizasyon ekibi tarafından hazırlanan bu anma etkinliğine başta Türkiye Ermeni Katolikleri Ruhani Reisi Pek Muhterem Levon Zekiyan'ın yanısıra, Değerli Episkoposlar, Ruhaniler, Sarıyer Belediye Başkanı Sayın Şükrü Genç , İl Turizm Müdürü Sayın Coşkun Yılmaz, Başkonsoloslar, Vakıf Başkanları ve çok sayıda cemaat üyesi ile Zahrad'ın değerli eşi Anais Yaldızcıyan katıldılar.

Etkinliğin açılış konuşmasını Karolin Mamigonyan'dan dinledikten sonra Aras Yayıncılık tarafından 2006 yılında Zahrad'ın tüm eserlerinin yayınlanması vesilesiyle hazırlanan , şairin hayatından kesitlerin sunulduğu barkovizyon gösterisini, Zahrad'ın eserlerini Türkçe'ye çeviren Sayın Ohannes Şaşkal'ın konuşması takip etti.

Etkinlik, yazılı eserlere sesiyle hayat veren Sayın Silva Gomikyan'ın Zahrad şiirlerini seslendirmesi, edebiyatçı Yalçın Armağan'ın ve Ermenistan Yazarlar Derneği'nden Sayın Hermine Navasartyan'ın konuşmaları ile devam etti. Müzikal bölümde ise Soprano Karin Çubukcuyan Bozkurt'un, pianoda Anna Uğurluyan'ın eşliğinde Sirvart Karamanuk tarafından bestelenen Zahrad'ın Güzel Gökyüzü adlı performansı ve sonrasında Taksim Surp Harutyun Kilisesi Lusavoriç Korosu'nun Şef Hagop Mamigonyan'ın yönetimindeki mini konseri katılımcıların beğenisine sunuldu. Bölümler arasında ise tiyatro sanatçısı Sayın Boğos Çalgıcıoğlu, Zahrad'ın şiirlerini okudu.

Tüm program katılımcıları kapanış konuşmasını yapmak üzere Türkiye Ermeni Katoliklerin Ruhani Reisi Pek Muhterem Levon Zekiyan sahneye davet edildiler. Başepiskopos Levon Zekiyan sözlerine duyduğu memnuniyeti ve teşekkürlerini sunarak başladı. Konuşmasında herşeyden önce çok değerli bir dostunu anmanın ve onun ruhunun da bizlerle birlikte bu güzel etkinliği izlediğini belirtti. Zahrad'ın şiirsel değerinden, ne denli büyük bir şair olduğundan bahsetti. Zahrad'ın şiirlerini sadece Ermenice yazdığı için, kişileri Ermenice öğrenmeye sevk ettiğini ve çocuklara da şiir öğretilmesinin çok önemli olduğunu belirtti. Zahrad'ın son 30-40'lı yıllarda Türkiye topraklarında yetişmiş en büyük şairlerden biri olduğunu dile getiren Başepiskopos Levon Zekiyan; bu etkinliğin yüzyıllarca yanyana yaşamış, komşu olan kitlelerin nihayet birbirlerini şiir, edebiyat, musiki sayesinde daha iyi tanıyabilmelerine vesile olmasından ötürü duyduğu mutluluğunu vurguladı. Başepiskopos Zekiyan; "En büyük etken şiir ve edebiyat, en evrensel dil ise musikidir. Şiir ve edebiyatın dil sınırlaması olmasına rağmen, çevirilerin çoğalması sevindiricidir" dedi. Daha çok katedilecek yol olduğunu hatırlatan Kerabaydzar Zekiyan hep birlikte el ele vererek bu güzel yolda yürüyüşümüze devam edeceğimizi belirterek konuşmasını noktaladı.

ՈԳԵԿՈՉՄԱՆ ՀԱՆԴԻՍՈՒԹԻՒՆ ՆՈՒԻՐՈՒԱԾ ՄԵԾԱՏԱՂԱՆԴ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾ ՋԱՀՐԱՏԻ

Ուղղակի բանաստեղծովթիւն գրելու համար աշխարհ եկած եւ իր կեանքը բանաստեղծովթեան գրելու նուիրած քերթող մըն է Զահրատ։

Զահրատ՝ բուն անունով Զարեհ Եալտըզճեան ծնած է 1924-ին Պոլիս, Նշանթաշը թաղը եւ մահացած է 2007-ին, դարձեալ Իսթանպոլ, Շիշլի։ Ան կը հանդիսանայ ժամանակակից արդի հայ բանաստեղծովթեան ռահվիրաներէն։

Զահրատ շրջանաւարտ եղած է Բանկալթի Մխիթարեան Վարժարանէն։ Իր ամբողջ կեանքի ընթացքին ունեցած է իր արուեստը անվերապահօրէն գնահատող ու պաշտող համակիրներու լայն շրջանակ մը։ Դէռ երիտասարդ հասակին՝ 1960-ականներուն, երբ կը հրատարակուէր իր անդրանիկ բանաստեղծովթեան հատորը՝ «Մեծ Քաղաքը», ան արդէն կ'արժանանար Շնորհք Գալուստեան Սրբազանի բարձր գնահատանքին։ Շնորհք Սրբազան այն արժանաւոր հոգեւորականն էր, որ գիտցած էր թափանցել Զահրատի բանաստեղծովթեան գաղտնիքներուն եւ հազիւ տարի մը ետք ան պիտի դառնար Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարք։ Իսկ յաջորդող պատրիարքներու օրով՝ Զահրատ պարգեւատրուած է բազմաթիւ մետայլներով եւ շքանշաններով։ Անոնց կարգին կարելի է թուել 1991-ին Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի կողմէ Երանաշնորհ Գարեգին Գազանճեան Պատրիարքի ձեռամբ իրեն շնորհուած Ս. Սահակ եւ Ս. Մեսրոպի անուան շքանշանը, 2002-ին Երանաշնորհ Մեսրոպ Մուշեղեան Պատրիարքի կողմէ իրեն շնորհուած Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքութեան Առաջին Կարգի շքանշանը եւ այլն։ Անոնցմէ զատ 1999-ին Հայաստանի Հանրապետութեան նախագահի կողմէ իրեն յանձնուած է գեղարուեստի բնագաւառէ ներս երկրին ամենամեծ շքանշանը նկատուող Մովսէս Խորենացի պետական շքանշանը։

Համայն հայութեան կողմէ մեծապէս գնահատուած եւ գործերը բազմաթիւ լեզուներու թարգմանուած մեծատաղանդ բանաստեղծ Զահրատի ի պատիւ 3 Դեկտեմբեր 2017 թուականին Թուրքիոյ Կաթողիկէ Հայոց Առաջնորդարանի մշակութային գործունէութիւններու շրջագծով եւ Թուրքիոյ Կաթողիկէ Հայոց Վիճակատար Սրբ. Տ. Լեւոն Արք. Զէքիեանի հովանաւորութեամբ Շիշլիի Քէնթ Մշակոյթի կեդրոնին մէջ տեղի ունեցաւ ոգեկոչման հանդիսութիւն մը։ Բաւական մեծ թիւով անդամներէ բաղկացեալ կազմակերպչական մարմնի մը նախաձեռնութեամբ կայացած ոգեկոչման հանդիսութեան Թուրքիոյ Կաթողիկէ Հայոց Վիճակատար Սրբ. Տ. Լեւոն Արք. Զէքիեանի կողքին իրենց ներկայութիւնը բերին Բարձրաշնորհ, Գերաշնորհ ու Գերապատիւ Հայրեր, հոգեւորական դասու այլ ներկայացուցիչներ, Սարըյերի քաղաքապետ մեծայարգ Շիւքրիւ Կենչ, քաղաքիս Զբօսաշրջութեան տնօրէն Մեծայարգ Ձոշքուն Ելլմազ, ասագ հիւպատոսներ, հիմնարկներու ատենապետներ ու ներկայացուցիչներ եւ մշակութասէր հասարակութեան խոռներամ բազմութիւն մը։ Ջեռնարկին ներկայ էր եւ Զահրատի սիրելի կողակիցը՝ Անայիս Եալտըզճեան։

Հանդիսութեան սկիզբը Գարոլին Մամիկոնեան հանդէս եկաւ ներկաներուն ուղղեալ ողջոյնի խօսքով մը, որուն յաջորդեց պաստառի ցուցադրութիւն մը։ 2006-ին Արաս հրատարակչատան կողմէ Զահրատի ամբողջական գործերու հրատարակութեան առթիւ պատրաստած տեսանիւթին մէջ տողանցեցին բանաստեղծին կեանքէն խօսուն դրուագներ։ Ապա խօսք առաւ անուանի ծաղրանկարիչ Յովհաննէս Շաշքալ, որ բոլորիս ծանօթ է որպէս բանաստեղծին գործերը խղճամտօրէն ու մեծ վարպետութեամբ թրքերէնի թարգմանած ու զանոնք թրքերէնով հրատարակած արուեստագէտ։

Ապա բեմը յանձնուեցաւ ասմունքի իշխանուհի Սիլվա Կոմիկեանի, որ կրկին ու կրկին կեանք ու շունչ տուաւ Զահրատի անգնահատելի ստեղծագործութիւններուն: Զահրատի գործին ու տաղանդին մասին կարգաւ ելոյթներ ունեցան թուրք յայտնի գրականագէտ Եալչըն Արմաղան եւ Հայաստանի Գրողներու Միութեան Հերմինէ Նաւասարդեան: Յայտագրին երաժշտական բաժնին մէջ Աննա Ուղուրլեանի դաշնակի նուագակցութեամբ՝ մեներգչուհի Գարին Ջոպուքճեան Պոզքուրթ մեկնաբանեց Զահրատի գործերուն հիման վրայ յօրինուած երգեր, որոնց կարգին էր Սիրվարդ Գարամանուկի յօրինոմով «Բարի Երկինք»ը: Բեմ առաւ նաեւ Թաքսիմի Ս. Յարութիւն եկեղեցւոյ Լուսաւորիչ երգչախումբը, սարքելու համար փոքր համերգ մը՝ խմբավար Յակոբ Մամիկոնեանի մականին ներքեւ: Հանդիսութեան տեղւոյն զանազան բաժիններու միջեւ թատրոնի մարզէ ներս կարող դերասան Պօղոս Ջալկըճըօղլու ներկաներուն հրամցուց Զահրատի երկերէն յատկանշական օրինակներ:

Հանդիսութեան աւարտին իր հոգի բանքը արտասանելու համար բեմ հրաւիրուեցաւ Թուրքիոյ Կաթողիկէ Հայոց Վիճակատար Արհի. Տ. Լեւոն Արք. Ջէքիեան: Գերապայծառին կողքին տեղ գրաւեցին նաեւ յայտագրի բոլոր մասնակիցները: Արհի. Տ. Լեւոն Արք. Ջէքիեան նախ յայտնեց իր գոհունակութիւնը սոյն հանդիսութեան կազմակերպման առթիւ եւ յղեց իր անկեղծ շնորհաւորութիւններն ու շնորհակալութիւնները բոլոր մասնակիցներուն եւ բոլոր անոնց, որոնք ձեւով մը իրենց ներդրումը բերած էին սոյն միջոցառման իրականացման: Բանաստեղծ Զահրատը ամէն բանէ առաջ իբրեւ թանկագին բարեկամ մը մեծարելը մեծ ուրախութիւն պատճառած էր Գերապայծառին եւ ան վստահ էր թէ Զահրատի հոգին այդ պահուն կը ցնծար այս գեղեցիկ հանդիսութեան ի տես: Գերապայծառը դրոատիքը հիւսեց Զահրատի երկնաձիր տաղանդին եւ մասնաւորաբար շեշտեց թէ Զահրատ է ու առ յաւէտ պիտի մնայ հայոց անզուգական բանաստեղծը: Եւ քանի որ Զահրատ կը գրէր հայերէնով, Գերապայծառը ընդգծեց այն հանգամանքը թէ տաղանդաշատ բանաստեղծը կերպով մը իր արուեստի երկրպագուները կը մղէր հայերէն սորվելու կամ իրենց հայերէնի մակարդակը զարգացնելու, որպէսզի անոնք աւելի լաւ հաղորդուէին Զահրատեան բանաստեղծութեան հետ: Գերապայծառը կանգ առաւ նաեւ տղոց անգիր հայերէն բանաստեղծութիւն սորվեցնելու կարեւորութեան վրայ, քանի որ այդ ձեւով կը յառաջանայ հայերէն լեզուի իմացութիւնը եւ անշուշտ տղոց մօտ կը ձեւաւորուին գրականութեան հանդէպ սէրն ու ճաշակը: Ըստ Գերպծռ. Ջէքիեանի՝ սոյն ձեռնարկը կը ծառայէր այլ նպատակի մը եւս: Տրուած ըլլալով որ Զահրատ վերջին երեսուն-քառասուն տարիներու ընթացքին այս հողերուն վրայ հասակ առած ու արտադրած ամէնէն լաւ բանաստեղծներէն մէկն է, այս հաւաքոյթը առիթ կը հանդիսանար, որպէսզի դարեր շարունակ իրարու հարեւանութեամբ ապրած ժողովուրդներ զիրար աւելի լաւ ճանչնան ու զիրար հասկնան բանաստեղծութեան, գրականութեան եւ երաժշտութեան ճամբով:

Բանաստեղծ Զահրատի յիշատակութեան ձօնուած հանդիսութիւնը վերջ գտաւ Ջէքիեան Գերապայծառի հետեւեալ իմաստալից խօսքերով. «Աշխարհի մէջ ազգերը իրարու միացնող, իրարու մօտեցնող ամենազօրաւոր գործօններն են բանաստեղծութիւնն ու գրականութիւնը, իսկ մարդոց միջեւ տիեզերական լեզուն է երաժշտութիւնը: Բանաստեղծութեան եւ գրականութեան պարագային՝ ուրիշին գրածը հասկնալու տեսակէտէ երբ այս երկուքը կը կառչին լեզուական որոշ սահմանափակումներու եւ խոչընդոտներու, մեզի համար խիստ ուրախացուցիչ է սա կէտը թէ օրէ օր կ'աճի ու կ'աւելնայ տարուած թարգմանական աշխատանքներու թիւը: Մեր առջեւ կտրելիք դեռ ահագին ճամբայ ունինք: Բայց եւ այնպէս յոյսով եմ թէ ձեռք ձեռքի ու միասնաբար պիտի հարթենք բոլոր դժուարութիւնները եւ մեծ ոգեւորութեամբ պիտի ընթանանք այս հաճելի ուղիէն»:

Galata Köprü Gamurç

BÜYÜK USTAYA
BÜYÜK ONUR